

INCIPIT VITA

S. BERNWARDI PER
TANGMARVM COMPI-
LATA.

*S. Bern-
wardi pro-
genies
Puer Osdago
Hildes-
hem Epi-
scopo offer-
tur.*

*Hildeshe-
mij a Tang-
maro eru-
ditur.
Ingenio &
diligentia
autecellit
aqualis.*

*Exorcista
ordinatur
ab Osdago.*

*Ingenium
Bernwardi
magister
explorat.*

** equita-
tum.
Exercita-
tiones va-*

RTVS est igitur egregia indolis puer Bernwardus, claro nostrae gentis sanguine, ex filia Athelberonis Palatini Comitis: & traditur Domino Osdago nostro Episcopo à suo auunculo religioso Diacono Folcmaro, post quoq; Traiectensi Episcopo, & amborum diligentia, meae paruitati, qui Primicerius scholae puerorum praeram, litteris imbuendus, moribus etiam instruendus deputatur. Quem omni deuotione susceptum, intellectus illius capacitatem, primo diuinae paginae leuiore lacte, tentandam existimaui. Mox itaq; vt de sancto Daniele legitur, inueni in illo decuplum in omni intelligentia super coaeuos eius. Mirum nempe in modum tenera aetas caelesti irradiata lumine, subtili meditatione interiora diuini sophismatis iugi studio rimabatur: Nunc communi studio cum alijs, nunc, quos diligentiores in sancto meditamine cernebat, seorsim familiari⁹ assumens propositis quaestionibus scrupulosa quaeque ad medullam euentilabat; more prudentissimae apicis singulas lectiones, quas in scholis in diuersis libris exponenda, remotiori loco sedens, intento auditu captabat, quae tamen postea pueris confidens felici furto perfecte docebat; & illorum scientiae imprimerebat. Gratati denique affectu amplectebatur, felici furto lectionis, puerum insudare; multoque vigilantius institi ingenium illius ad scientiam veri sophismatis excitare. Nihilominus ergo venerabilis Dominus Osdagus, quodam meriti praesagio, magnum quid futurum in illo prauidens, Exorcistam ordinauit; diligentius me adhortatus, ite itemque curam illius agere, quae etiam mecum interdum in seruitium Domini Episcopi extra monasterium excedens, ducebatur; ut illius ingenium, quod in multitudine Epheborum discernere, & ad votum meum discutere non potui, illis remotis, singulari studio subtilius diligentiusque euentilarem, mirumque in modum vario virtutum pigmentario, ultra id aetatis respersum reperirem. Nam saepe totum diem inter equitatum* studendo attriuimus; nunc legendo non minus prolixam lectionem, quam si in scholis ad

lis ad hanc vacaremus: nunc poetizādo per viā metro collufimus; inde ad profaicam paleſtram alternantes exercitium; interdū ſimplici contextu rationem contulimus, ſæpe ſyllogiſticis cauillationibus deſudauimus. Ipſe quoque me crebro, etſi verecunde, acutis tamen & ex intimo aditu Philoſophiæ prolatis queſtionibus ſollicitabat; tanta ergo facilitate cupitum eius ingenium mihi applaudebat: pæne enim nulla hora, nec refectionis quidem, deſidia illum arguebat. Et quanquam viuaciſſimo igne animi, in omni liberali ſcientia deſlagraret, nihilominus tamen in leuioribus artibus, quas mechanicas vocant, ſtudium impertiuuit. In ſcribēdo verò, ap̄ primè enituit. Piſturam etiam limatè exercuit. Fabrilique ſcientia & arte cluſoria, omnique ſtructura mirificè excelluit, vt in plerisque ædificijs, quæ pompatico decore compoſuit, poſt quoque claruit. In negotijs verò domesticis, & ad vſum familiaris rei pertinentibus viuaciſſimus executor, ac ſi à puero in eis innutritus, calluit. Huiuſmodi Deo gratæ & hominibus acceptæ indolis gratia, Domino Ep̄ſcopo apud quem verſabatur, omnique congregatione, dignus & familiaris efficiebatur, propinquorumque dilectioni probatiſſimus habebatur. Auus quippe eius Athelbero Palatinus Comes, vitæ plurima virtutum laude inſignis, qui commiſſæ præfecturæ exactionem magis ex debito, quam ex intentione gerebat, cum, prole vtriuſque ſexus, feliciffimè abundaret, hunc præclarum adoleſcentem primis auſpicijs pubeſcentis decoris florētem, in affectum filij adoptauit. In quo, quia ſalutaris conſilij ſtationem ſaluberrimam reperit, familiariter ſibi adiunxit; vt ne minimum quid, ſine eius conſultu ageret.

Adeptus ergo à Willegiſo venerabili Archiepiſcopo Subdiaconatus gradum, aliquandiu cum illo conuerſatus eſt, & cum propter morum honeſtatem ac vitæ probitatem, religionis profectum in illo ſentiret, Diaconum illum ordinauit; interiectoque non longo ſpatio, Presbyterij eum honore ſublīmanit. Reuerſusque ad præfatum Comitem ſuum, videlicet auum, affectu oſiſſimè ab illo eſt ſuſceptus; plurimumque rogatus, ne ab eo diſcederet, facile acquieuit. Cui, tanta humilitate ac instantia famulabatur, vt exteris refrigerandi cauſa interdum remotis, ipſe dies noctesque continuans, indefeſſus ei adhæreret, ægri ſenis & æuo pleni imbecillitatem patientiſſimè moresque ſupportaret; Inter ipſum & familiam medius incederet, ſalutaribus monitis quotidie illos ad agenda informans, curam illorum apud Comitem, vigilantibus benignitate frequentans. Pro paterno quoque affectu ad filios totum ſe profudit, magnamque gratiam inter illos conciliabat.

*via diſci-
plinarum.*

*Mechanicis
operam
quoque dat
Bernwardus
aus.
Architecto
nica.*

*Athelbero
comes Pa-
latinus
Bernwardus
di auus.*

*Nepotem
adoptat.*

*Bernwardus
aus à Wil-
legiſo Mo-
guntino
Archiepi-
ſcopo ordi-
natus Pres-
byter.
Bernwardus
di erga
num pio-
tas.*

Et quamuis in huiusmodi familiaritate, inuidia facile subrepat, hanc maxima cautela in plerisque declinabat. Inter patrem quoque & filium, Dominum videlicet Episcopum Folcmarum internuntius sæpe discurrebat; magnamque inter illos familiaritatis gratiam conciliabat. Ipsi quoque Episcopo tantum complacuit, vt Dauentriensi cenobio, sua vice, illum præponere vellet; fitque inter Episcopum & Comitem de tantæ indolis iuvene religiosa concertatio, vt vterque pro morum gratia illum sibi adoptare intenderet. Sed ipse imbecillis aui infirmitatem sustentare, quam Episcopales delicias appetere, malebat. Cum quo vsque ad diem sui exitus fidei deuotione defudabat. Quo defuncto, ad Palatium se contulit in seruitium videlicet tertij Ottonis Imperatoris, qui septennis adhuc puer, cum venerabili & sapientissima matre Domina Theophana * Augusta rebus præerat. A qua hic venerabilis iuuenis benignissime suscipitur; atque in breui summa familiaritatis locum apud illam obtinuit; adeo, vt Dominum Regem * fidei illius litteris imbuendum moribusque instituendum, consensu cunctorum procerum, commendaret. In quo ita excelluit, licet quorundam inuidia morderetur, vt puer imperialis in discendo mirificè proficeret; & tamen ad cuncta foris obcunda liberalissimo negotio eius ingenium feriret. Et cum alij Regi puero adulando obsequerentur, adeo, vt ludicra, & quæ tenera ætas poscebat, illi persuaderent, Imperatrix etiam verita affectum filij sibi præripere, in eiusmodi fauore in tantum emollita esset, vt ad omnia, quæ puerilis ætas illum impelleret ipsa gratissimo affectu consentiret; hic solus tanta arte institit, vt à non faciendis metu illum prohiberet, & tamen plenissimo affectu eius animum sibi colligaret. Interea Domina Theophana Imperatrix apud Neomagum, maximo dolore totius Regni, rebus excessit. Vnde Dominus Rex vtroque parente defertus, totum se regendum in stationem fidissimi magistri contulit. Huius consilio examinabat, quodcunque alij adulando persuadebant; quia, quamuis in puerilibus auspicijs otia retur, altiori tamen industria quorundam simulationes præuidebat. Præcipua itaque familiaritate Magistrum suum amplectebatur, nec ab vilo inferius tractari patiebatur, quem vniuersali virtutum decore respersum venerabatur.

Per idem tempus venerabili Domino Gerdago decedente, hic religiosus iuuenis Bernwardus, votis omnium ad Pontificatum elegitur. Et, cum plerique nobiles clerici Palatina militia diu certantes missionem optarent, consensus tamen omnium in hunc Deo electum iuuenem concordabat. Communi igitur electione sancta Hil-

Folcmarus
Traiectensis
Episcopus
annuncius
Bernwardi
offert illi
Dauentriensi
cenobio
Præpositus
fuit.

S. Bernwardus
Palatinus
capellanus
adscribitur
sub Ottono III.

* Theophana
Theophane
Theophano
Aug.

* fidei
Præcipitur
Ottoni III.
formandis
moribus
ingenuo
excolendo.

Educatio-
nis proba
munus
finit S.
Bernwardus.

Theophana
Aug. Neomagum
magistri
fuit.

Otto Bernwardi
confilio
regitur.

S. Bernwardus
elegitur
Episcopus
Hildensemensis.

sta Hildensemensi Ecclesiæ ordinatur Episcopus à Willegiso Archiepiscopo XVIII. Kalend. Februarij Anno Incarnationis Dominicæ, nongentesimo nonagesimo tertio. Indictione sexta.

Adeptus itaque Pontificatum, quanta continentia iuvenile corpus ad virtutum culmen coegerit dici non potest; modum in cunctis præcipuè amplectens, iuxta illud viri sapientis. Ne quid nimis. Morum quoque grauitate mirificè senes ipsos superabat, adeo vt subditos seueritatis censura ad agenda in plerisque institueret. Frugalitatem verò in appetendis ciborum delicijs, in eo laudare vix vllus sufficit. Tempore vero nocturnæ quietis stratis compositus, lectioni interdum circa galli cantum intendebat; sæpe somnum interrumpens, furtiuè orationi, donec clerici ad Matutinos hymnos consurgerent, vacabat. Hymnis expletis, multoties psalmodiam in diurnum vsque crepusculum, extendebat. Deinde aliquantulum pausans, corpusculum recreabat, donec item diluculo Canonicum cursum Primæ horæ persoluebat; Quo expleto, quasi regulariter sub disciplina constitutus, Capitulum cum fratribus, qui secum conuersabantur, adiit; feriam quoque & lunationem, nomina etiam fratrum, quorum annualis memoria instabat, quotidie recitati iubebat. Oratione vero peracta, circa tertiam horam ad Missarum solemniam, festiua celebratione procedens, magna animi contritione, seipsum Domino profudit. Inde in publicum progressus, Forenses causas & oppressorum negotia breuiter examinabat; quia ingenio ac facundia apprimè callebat. sicque operiebatur Clericum dispensatorem, qui eleemosynæ & pauperibus præerat; quorum multitudinem, centenos videlicet, & eo amplius diætina abundantissimè refecit; plerosque etiam vel argento vel cæteris subsidijs, prout facultas concessit, subleuabat. Inde officinas, vbi diuersi vsus metalla fiebant, circumiens, singulorum opera librabat, donec circa Nonam, omnibus rite peractis, cum timore & benedictione Domini, ad mensam fratrum populique stipatus frequentia, confedit; non pompaticè quidem, sed religioso silentio cunctis ad lectionem honestissima disciplina intentis; quæ inter cænanandum non breuis legebatur. Infirmis quidem fratribus, & senio confectis benedictionem de manu sua hilariter dirigebat, cum tamen nullum egenum in vrbe vel in suburbio, quem scire posset huiusmodi pietate priuaret. Ita quippe, iuxta Apostolum, *omnia omnibus esse desiderabat, vt omnes in Christo lucrifaceret.*

Arduum & difficile est quotidianum eius studium verbis perstringere; quia, Deo teste, omni nisi inter diem noctemque perstabat

*AVille-
giso conse-
cratur
Anno 993.
S. Bern-
uardi
mores sine
Episcopo
Episcopo.*

*Temperan-
tia.
Religio in
oratione
& psalmo-
dia, rebus-
que diuinis*

*Martyro-
logij reci-
tando mos.*

*Publicorum
negotiorum,
& pauperum
cura.*

*Officinarij
inspectio.*

*Lectio su-
per men-
sa.
Infirmos
reficit be-
nignè.*

*1 Corinth.
c. 9.*

*Excitat
studia di-
uersarum
artium.*

bat in diuinis, nihilominus quoque cunctos sibi adhaerentes ad huiusmodi negotium, vt ita dicam, vltra vires impellebat; nec aliquid artis erat quod non attentaret, etiam si ad vnguem pertinere non valeret. *Scriptoria* namque non in Monasterio tantum, sed in diuersis locis studebat, vnde & copiosam Bibliothecam tam diuinorum quam Philosophicorum codicum comparauit. *Pictoria & Calatura.* Picturam verò & fabrilem, atq; clusoriam artem, & quicquid elegantius in huiusmodi arte excogitari, vel ab aliquo inuestigare poterat, nunquam neglectum patiebatur; adeo vt ex transmarinis & Schotticis vasis, quæ Regali Maieitati singulari dono deferrebantur, quicquam rarum vel eximium reperiret; incultum transire non sineret; ingeniosos namque pueros, & eximias iadolis secum vel ad curtes ducebat, vel quocunq; longius comēbat: quos quicquid dignius in illa arte occurrebat, ad exercitium impellebat. *Musica.* Musicum præterea in pauimentis ornandis studium, nec non lateres ad tegulam, propria industria, nullo monstrante, composuit: Et vt breuiter pstringam, nec punctum temporis in otio sup sedebat: sed fidelis Dominicæ familiæ dispensator conseruis suis necessaria subsidia fideliter ministrabat. Et cum in Christi gazophylacio, quæque idonea sciuit fideli deuotione congereret, nō minus tamē Cafari sua, iuxta Euangeliū persoluebat. Nam tertio Ottoni Imperatori, affectuosissimo animo p scire ac posse obsequebatur; vnde & multorū inuidiā in se commouebat, qui indignabatur illū vigilantiori studio Reipublicæ negotia obire. Saxonia quippe magna ex parte piratarū, ceterorumq; barbarorum feritate depopulata, cōtinuis latrocinantiū incursionibus sine intermissione patebat. quā pestem Reipublicæ depellere magno sui suorumq; periculo semp instabat: & nunc cum alijs, interdū quoq; cum suis solus sup eos irruēs, fortiter illos attriuerat. Sed eū huiusmodi irruptiones sedari nullo modo possent, quippe cum barbari, qui vtrumq; littus Albiæ, & naues omnes sua ditione tenebant, nauali euectione per omnē Saxonjā facillimē se infunderent; vigilantissimus Dei Pōtifex curā comissæ sibi plebis agēs, quomodo populū Dei de sauitia barbarorū eriperet animo fluctuabat. Furorē namq; sui impetus pænē Hildensem vsque intentabant: & ipsum sanctum locum prædam sibi pmittebāt. Diuino itaq; instinctu in extremo fere sui Episcopatus, vbi flumina Alara & Onekara cōfluūt, munitiunculā admodū munitā exstruxit; in qua copijs militū dispositis, barbarorum impetum repulit, populūq; Dei ab hostili feritate liberauit. Dei namq; gratia tanta securitas pacis per illum in locis illis, fidelibus con-

condonata est, ut nihil damni vel periculi postea à barbaris patere-
rentur. Hac industria Christi Sacerdotis barbarico tumultu in illis
locis eliminato, acrius in circumfrita loca debachati sunt. vnde vi-
gilantissimus diuini gregis Pastor, typo Christi sui Domini aduer-
sarijs Ecclesiæ, exultans ad currendam viam ut fortis gigas, se
opposuit, & in rure Vorinholt nuncupato, vbi tutissima illorum
statio fuerat, liber quoque latrocinij excursus, quocunque suæ
fraudis insidias intentarent, præsidium munitissimum instituit:
fossis quoque aquarumque meatibus, per riuum influentibus tu-
tissimum reddidit. Copias quoque militum victu & armis cæterisque
necessarijs instructas, abundantissimè collocauit. Diuina itaque gra-
tia periculosissimum locum populo Dei pacificum fecit & tranquil-
lum: in tantum, ut omni spurcicia diabolicæ ac barbaricæ fraudis
eliminata, barathrum irruptionis & hostilis incurfionis locum fa-
ceret orationis: & oraculum Sancti Lamberti Pontificis & Marty-
ris Deo consecraret: atque ab illo die, summa pace Ecclesiæ Chri-
sti reddita, ab omni hostili impetu Dei populus viuacissimi prou-
foris industria, quietissimè feriret. Pro his & cæteris beneficijs, que
deuotissimo studio in Rempublicam populumque fidelem exercu-
it, multorum & maximè Principum in se inuidiam & indignationem
commouit. Vnde & à Moguntino Archiepiscopo plura, & mise-
randa apertis inimicitijs est perpeffus, cuius animositatem patien-
tissimè ferens, diuina ac Regalia benignissimè administrabat.

Et licet plura, copiosissimis impensis, ad repellendam sæuiti-
am barbaricam foris impenderet, dici non potest, quanta in Epi-
scopatu ad vsum Ecclesiæ suæ conuulit. In prædijs namque tanta
congestit, ut triginta vel plures præcipuos curtiles cum Litorum ac
colonorum famulis, clarissimis ædificijs prænitentes, cõpararet, cum
in alijs innumerabilibus locis decem mansos vel octo, aut minus aut
plus, prout casu acciderat, in possessione Ecclesiæ suæ cõferret. An-
tiqua quippe loca ab antecessoribus suis possessa; quæ ille inculta
reperit, optimis ædificijs collustrauit, inter quæ quædam eleganti-
ori schemate, albo ac rubro lapide intermiscens, musiuæ pictura
variè pulcherrimum opus reddidit. Quid dicam, quo studio san-
ctum locum nostrum vel principalem Ecclesiam nobilitauerit? cum
seipsum & cuncta, quæ habere potuit, in eius vsum impertiri malu-
erit. Testantur eius opera, quæ futuro æuo pium illius animi votum
apertis loquuntur indicijs; Ecclesiam namque miro studio decora-
re ardentè instabat: vnde exquisitè ac lucidè picturam tam parie-
tes quam laquearia exornabat, ut ex veteri nouam putares. Fecit
& ad solemnem processionem in præcipuis Festis, Euange-
lia

*Vorinholt
hostile rursus
fortiore
propugnaculo tue-
tur.*

*Hildesem-
sem agrum
reddidit pa-
cium. Et
S. Lambert-
o exstruit
in hostico
sacellum.*

*Inuidia
eius felici-
tati et re-
cto fœdit
insidiatur.*

*Ecclesia
fundi et
mansiones
auctæ.*

*Templum
ab eo mi-
rifice exor-
natum et
decoratum.*

*Codices.
Thuribula.
Calices.*

lia auro & gemmis clarissima: thymiamatheria quoque pretij & ponderis magnifici: calices nihilominus plures, & vnum ex onychino, alterum verò crySTALLINUM mira industria apposuit. Adhuc autem vnum aureum, valentem libras viginti publici ponderis ex purissimo auro, in vsum ministerij conflavit. Coronam quoque argento auroque radiantem miræ magnitudinis, in facie templi suspendit; & alia per plura, quæ super sedenda putauimus, ne fastidium prolixitate ingeramus. Sanctum quoque locum nostrum murorum ambitu vallare summa instantia aggressus, dispositis per gyrum turribus, tanta prudentia opus inchoauit, vt de core simul ac munimine velut hodie patet, simile nil in omni Saxonia inuenias.

*Marmorum
ambitu Hil
denferium
& surri-
bus cingit.*

*S Crucis
Sacellum
adificat. ei-
que saluti-
feri ligni
partem Or-
thonis III.
donum in-
fert.*

*Crux S.
Bernuar-
di arte, &
miraculo
elaborata.
* apices
forte.*

*Crucis
Bernuar-
diana mi-
racula &
beneficia.*

*Sacelli S.
Crucis de-
dicatio
906.*

Exornatio.

Sacellum etiam splendidum valde foris, nimirum in honore mirificæ crucis exstruxit; cuius etiam aliquantam partem, largiente Domino tertio Orthone Augusto Imperatore, ibidem clarissimis gemmis auroque inclusam condidit; vbi etiam diuina pietas plurima suæ pietatis indicia, apertis signorum miraculis per virtutem sanctæ Crucis ostendit. Inter quæ illud vnicum, quo Dominus Antistitis nostri deuotionem consolari dignatus est, inferre libet. Nam venerabilis Pontifex Bernwardus, thecam auro gemmisque lautissimam, in qua viuificum lignum includeret, parauit, & cum, ex tribus particulis sancti ligni, quartam si fieri posset, excidere tentaret, vt per singulas* absides singulas conderet portiones, ne gracilitas vel paruitas, quacunque ex causa sectionem admitteret: cum deuotissimus Dei famulus animo fluctuaret; ecce subito inter manus ipsius Antistitis, quarta pars sacratissimi ligni, angelico, vt creditur ministerio sibi delata, apparuit. Mox igitur Præsul Christi, latus lignum sanctum per quatuor absides parauit. O quanti inde potantes ardorem vehementissimæ febris sæpius, virtute sanctæ crucis, restinguebant! Multotiens ortam aëris inæqualitate pestilentiam fideles, hoc viuifico ligno se suaque lustrantes, sedauerunt. Nimiam etiam siccitatem, prolato in publicum hoc singulari ligno, pluuijs impetantes, repulimus; multaque virtute, sanctissimi triumpho, sunt quotidiana remedia, dum quisque mærens ibi prostratus prompta percipit solatia. Ipsum verò Sacellum sanctæ Crucis vario decore perfectum dedicauit quarto Idus Septembris anno incarnationis Dominicæ nongentesimo nonagesimo sexto; Indictione nona; Regni verò gloriosissimi tertij Otthonis Imperatoris decimiterij imperij primo, ordinationis autem suæ quarto:

locumque quondam dumis & vepribus horridum vicinis incolis, gloria

gloria tibi Christe, ex tuis datis, baptismi, sepulturae, vñtionis æternum fecit solatium.

Pro talibus igitur alijsque piæ deuotionis actibus ; quibus ad Ecclesiæ vtilitatem omni nisu mentis & corporis insudabat, tam Deo, cordi interius præsidenti, quam Ecclesiæ operis effectum exterius approbanti felicitis memoriæ Præsul acceptissimus erat: & ideo consequens fuit, vt vir beatus, cui, sicut de sancto Iob legitur, tunc temporis in terra similis non fuisse putabatur, per tentationis incommoda, sicut aliarum virtutum, etiam humilitatis & patientiæ præconio mirabilis, cunctis ostenderetur.

S Bernwardus discitur aduersis.

Anno itaque ordinationis suæ octauo grauibus insecutionum molestijs pro territorio Gandensemensi ab Archiepiscopo Willigiso, planè contra Ecclesiasticas sanctiones impetitur; sed eis, minime à solitæ humilitatis, & patientiæ tenaci obseruantia mouetur. His tamen, quæ Archiepiscopus non tam iustæ rationis executione, quam liberæ potestatis præsumptione attentabat, auctoritatis constantia, non temeritatis audacia sagacis ingenij vir obuiabat: & secundum illud Pauli, *Quamdiu gentium Apostolus sum, ministerium meum honorificabo*, quoadusque Ecclesiæ Christi pastoris vice præfuit Episcopatus sui iura in proprij honoris statu conseruari, summa sollicitudine procurauit, quod & Deo annuente, laboriosè licet, obtinuit Sed ne similis controuersia, de ipsa Gandensemensi Ecclesia valeat oboriri, omnem disceptationis ordinem, inter Mogontensem Archiepiscopum & venerabilem virum Dominum Bernwardum hic inferere commodum duxi. Necessarium autem reor ista paulo alius indagâdo repetere, quod tamen lectori minimè debet esse onerosum, quia posteris fortasse in multis erit profuturum.

Lis inter ipsium & Willigisum Archiepiscopum Moguntis per Abbatia Gandensemensi.

Territorium Gandensemense, situm in Pago Flencchi cum adiacentibus villis ad prouisionem Hildensemensem Episcoporum, ex quo primum Episcopia per Saxoniam sunt determinata, certum est, pertinere. Quod ex hoc cunctis scire cupientibus liquido apparet; quia ab ipso principio nouellæ Christianitatis, nostræ gentis, etiam ante constructionem præfati Monasterij ad curam nostri Episcopij pertinebat. Temporibus namque Domini Alfridi, qui quartus Ecclesiæ nostræ Antistes extitit, Luidolphus Saxonie Dux cum religiosa contectrice sua Oda, magno studio in diuino cultu accensi, consilio Antistitis præscripti, Romam perrexit: ibique à Domino Sergio Papa magnificè suscepti, cum votum illorum in diuinis agnouit, datis reliquijs sanctorum Præsulum Anastasij & Innocentij, cum benedictione à se demisit. Ad patriam itaque Dei gratia per-

Sicut territorij Gandensemensis.

Ita eius spectans ad Hildensemensem Ecclesiam accersitur à capite. Alfridus IV. Episcopus Ludolfus Saxonia dux. Oda eius coniux. ss. Anastasia

fi. Inno-
centij reli-
quia Ludol-
fo Roma do-
natur a Ser-
gio Papa.
Brunestef-
husen Mo-
nasterium
Hathumo-
da Ludolfi
Ducis filia
duodenni
Deo dica-
tur, abba-
tissa post
1 Gandef-
hem.
Rabanus
Mogunt. Ar-
chiepisco-
pous
Karolus e-
ius succes-
sor.
Gandenes-
hem condi-
tur ad riuu
Gande ab
Alfrido E-
piscopo Hil-
deshemensis
an. 856.
Lutbertus
Mog. Archi-
episcopus.
Ludolfus
Saxonia
dux cu Hat-
humoda F.
sepultus in
Brunestef-
husen.
Alfrido E-
piscopi atas
et mors.
Alfrido
conditor ba-
silica Hilde-
semensis.
Marcuar-
du V. Epi-
scopus Hil-
dens.
Wigbertus
VI.
Gandense
mensis Ecclesia

tia peruenientes consilio Domini Alfridi, cœnobium virginum
 Dei, primo Brunesteshusen adunarunt: filiam quoque Domi-
 nam Hathumodam duodecim annos habentem, præfato Episco-
 po in regimen intromittendam assignarunt, anno Dominicæ in-
 carnationis octingentesimo quinquagesimo secundo Rabano Mo-
 gontia præfidente: omnem autem prouisionem prædicti loci, &
 congregationis, Domino Alfrido commiserunt. Vnde euolutis a-
 liquot annis, Karolo Rabano succedente, anno singularis natiui-
 tatis Christi octingentesimo quinquagesimo sexto, auspiciatus est i-
 pse quendam locum super fluuium Gande, quem à fluuio Gan-
 deneshem nominauit: ibique, consentiente Duce, fabricam Mo-
 nasterij maiori ambitu inchoauit; Lutberto Moguntino Episcopo
 existente; qui post Carolum subintrauit. Locus namque pratorum
 ac nemorum amœnitate aptior, tutior quoque sylvarum den-
 sitate, ac palustri immunitate ad habitationem Deo militantium, vi-
 sus est. Defuncti itaque sunt ante consummatam fabricam Gan-
 densensis Ecclesiæ, & Pux, ac Domina Hathumod, sepultique
 in antiqua Ecclesia Brunesteshusen: positaque in regimen Gerbur-
 gis prima, soror Domnæ Hathumod, Alfrido venerabili Episcopo
 mediante, Lutberto quoque Mongentino Archiepiscopo, qui Ca-
 rolo successit. Nec multo post decessit, biennio tantum emenso ve-
 nerabilis Dominus Alfridus. Consedit autem cum Moguntinis
 Episcopis Rabano & Carolo, & duodecim annos cum Lutberto.
 Consummata quoque cum decore Hildensemensi Ecclesia, quam
 ipse à fundamentis construxerat, & Dei gratia consecrata, plenus
 operibus bonis decessit: cui successit Marcuardus quintus Præsul
 nostræ Ecclesiæ; quatuorque annos tantum sedens, trabes Ec-
 clesiæ composuit. Post hunc subintrauit Dominus Wigbertus, se-
 xtus Episcopus. Hic fabricam consummauit, & Ecclesiam nihilo-
 minus consecrauit. Hic omnem religionem & disciplinam cum
 Domina Oda & Gerburga Abbatissa in præfato loco inchoa-
 uit & perfecit; eius consilio omnia disponebant & agebant.
 Præerat autem Domina Gerburgis congregationi vigintiduos
 annos; positaque est in noua Ecclesia iuxta Dominam Hathu-
 modam. Sororem autem eius Christinam, Dominus Wigber-
 tus in regimen intromisit, & consecrauit. Domina quoque
 Oda centesimo septimo ætatis anno, omnibus filijs præmissis
 decessit, Christina tantum superstita; positaque est iuxta filias
 suas. Sed & ipsa Christina sex tantum annos matri superui-
 uens, felici decessu migravit ad Dominum. Dominus quoque
 Wigbertus consedit cum Mogontinis Episcopis Lutberto Sun-
 mensis Ecclesia & disciplina consummator, Gerburga abbatissa, & Christina eius soror Abbatissa; Oda Sa-
 onia ducissa moritur anno et c. 911.

deraldo & Hattone. Post hunc VValbertus succedens septimus Episcopus, Rosvitham venerabilem fœminam, de ipsa congregatione electam, in regimen intromisit: consecrationes quoque in Ecclesia prædicta, & ancillarum DEI velationes, & cætera ad Ecclesiastica ministeria fecit pertinentia. Post VValbertum Sehardus venerabilis vir Pastor octauus nostræ Ecclesiæ ordinatur. Hic, absque omni contradictione, quæcunque ad Ecclesiasticum ministerium pertinebant, in præfato loco ministravit. Nonus post Sehardum Thiothardus Antistes nobis præficitur; Friderico Archiepiscopo Moguntia præsidente. Hic consecrauit nouam Ecclesiam, vbi Monachæ nunc CHRISTO militant; & omnia Episcopalia in præfato loco rite procurauit, nullo obuiante. Decimus post Thiethardum Dominus Ottruinus præfuit. Hic Dominam Gerburgam secundam, in Regimen constituit, & consecrauit; & omnia Episcopalia fideliter prouidit, Domino VWilhelmo magni Otthonis filio in nullo sibi aduersante. Similiter Hatto & Robertus in nullo sibi aduersantes amicissimum habuerunt. VVillegisus quoque illi succedens, veritus tanti viri senectutem, & morum grauitatem, publicè illum percoluit; occultè verò paulò mordacius, quadam animi indignatione illi * adbellicabat: nil tamen in Regimine præfati Cœnobij asperum nec verbis nec factis ostendit. Hæc itaque ideo proposui, vt cuncti intelligant, quanta leuitate ac temeritate sit violatum, quod fere per ducentos annos tot venerabilium Patrum vtriusque loci Antistitum concordia, roboratum, omni Canonica auctoritate fixum, atque ratum durauit. Sed secundi Imperatoris Ottonis filia, fomes, vt pace omnium dicam, huiusmodi dissensionis, dum à suo Episcopo Domino videlicet Osdago sacrum velamen accipere spernit, VVillegisum appetit: indignum æstimans, nisi à palligero consecrari, quod ipse libens annuit, haud considerans, quanta antiqua canonum statutatemerauerit, nec fraterna charitate aditum quæsiuit, sed fratri & coepiscopo diem imperauit, vt ad velationem ancillarum DEI, in festiuitate sancti Lucae Euangelistæ illi occurreret. Nactus itaque oportunum tempus Dominus Osdagus Archiepiscopum secretius, qua auctoritate id ageret requisiiuit: cum ille minaci vultu mordacius ad suam Parochiam pertinere respondit, & statuta die se ancillas Dei velaturum, omnemque Episcopalem potestatem in illo loco se adepturum, promisit. Cum itaque, ad diem ventum est, restitit illi plena auctoritate Dominus Osdagus, præsentè Rege Domino tertio Ot-

VValbertus
 iuxta Hildes-
 den Episco-
 pus.

Rosvitha
 Abbat. 4.

Sehardus
 viii. Hildes-
 Episcopus.

Thiothar-
 dus ix.
 Gandeshe-
 mii nouam
 Ecclesiam
 dedicat.
 Ottruinus
 x. Episco-
 pus.

Gerburga
 xi. Abbatif-
 sa Gan-
 desh.

VVillegisus
 Mog. Ar-
 chiepisco-
 pus Ottrui-
 nus hono-
 ris causa
 Generatur.
 * adlatra-
 bat forte.

Ducentorū
 fere anno-
 rum historia
 Epilogus.

Gandeshe-
 mensis con-
 trouersia ou-
 rigo sub Os-
 dago Episco-
 po Hildesh.

Sophia Ot-
 tonis ii. fi-
 lia Abbatif-
 sa Gadesh.
 6. à VVil-
 ligiso Me-
 tropolita-
 no ambis
 velum.

Osdagi
 cum VVil-
 ligiso expo-
 sultatio.

*Velandarū
virginum
celebritas,
& Sophia
velatio
presente
Augusta
matre, &
Ottone Re-
ge fratre a
duobus si-
mul perac-
ta Episco-
pis.
Osdagus
postea
Cathedra
ius suum
tuetur.
Velligisi
Archieps
notata
Philotimia
Osdagus
moniales
ceteras so-
lus velat*

*Ab omni-
bus exigit
professionē
subiectionis
& obsequij*

*Synodus
Gandesho-
mij à beato
Bernwardo celebra-
ta
* Cistlari-
us.*

thone cum matre Imperatrice Domina Theophano, assidentibus quoque Episcopis, Rhetario Patherbrunnensi Episcopo, Milone Mindensi Episcopo, Hildevaldo Wormaciensi Episcopo, cum alijs Principibus, qui ad solemnitatem velandarum virginum conuenerant. Cum ergò longa disceptatio esset, Dominus Osdagus simplicis animi vir, diuino monitu incitatus, Episcopalem Cathedralam ad absidem altaris poni præcepit, hac tuitione locum ac Regimen sibi defendens, fauentibus illi fere omnibus; quia Archiepiscopi animo fitas, etsi metu illius dissimularetur, cunctis tamen displicebat. Destitutus itaque Archiepiscopus, multitudinis fauore, qui prius suo iuri omnia promisit, vix, Dominam Theophano, & Episcopis obtinentibus, ipso quoque, vltra quam credi potest supplicante, obtinuit, vt ad principale Altare mysteria ipsa die ageret; ita videlicet, vt Dñx Sophiæ velationē simul agerent, cæterarum verò Dominus Osdagus solus prospiceret: factumque est insolitum, nec ante à nobis visum, vt duo Episcopi ex latere Altaris pariter sederent, Pontificalibus paramentis festiuè insulati. Ventumque est ad ancillarum Dei consecrationem, cum Episcopus, qui antea à Pontificali iure timebatur deiectus, subito Dei gratiâ erectus. Inter missarum solemnias primo Dominum Regem si in velationem suæ sororis consentiret, humiliter requisit, deinde cæteros Mundiburdos. Quibus consensum fatentibus, primò Dominam Sophiam, si ad Hildensem sedem sibi suisque successoribus subiectionem & obedientiam profiteretur, interrogauit, deinde alias velandas: quæ vnanimi consensu Religionem & subiectionem professæ sunt, publicèque denuntiatum est omni clero & populo, Archiepiscopum nil iuris sibi in illa Ecclesia vendicare præter consensum & permissum Hildensemensis Episcopi. Omnibus quoque ritè peractis, summa pace & concordia discessum est; stetitque illa vnanimitas sub Domino Osdago, & Gerdago, & aliquot annis Domini Bernvardi, adeo, vt Ecclesias aliquas præsentem Archiepiscopo ibidem consecraret; Synodum etiam magnam haberet, præsentem Domino Rege tertio Ottone, assidente nihilominus præfato Archiepiscopo, cum tamen nil sua auctoritate decerneret, præter quod assensum æquè, vt alij fratres, beato Bernwardo, qui Synodo præsidebat, præbuit. Interfuerūt * Islarius Magdeburgensis Archiepiscopus, Ludolphus Treuirensis Archiepiscopus, Milo Myndensis Episcopus, Hildevaldus Wormatiensis Episcopus, Hugo Titiensis Episcopus.

Non tamen rata permanfit huiusmodi concordia; quia in medium quædam emerferunt, quæ orientem charitatem falsitatis

Iolio peremerant. Odiosum quippe est, nostro tempore, veritate a- *Scriptorū*
liquem notare, sicut à quodam dictum est. Veritas odium parit; sed *caudor.*
scribentibus grauis est culpa, vel falsa dicere, vel vera intermit-
tere; vnde pace cunctorum liceat dicere, quod scelus est, ce-
lare.

Illam quippe præclaram Ancillarum Dei congregatio, tanto stu- *Gaudem-*
dio, & deuotione Dominorum nostrorum, patrum, patriæ Du- *sehemmen-*
cum, ac Regum, per Alfridum eiusque successores instituta *sis Abba-*
est, vt in principio omnibus imitabiles, exemplar humilitatis *ria melior*
& charitatis florent; Episcopum suum, à Deo sibi præpositum, *status ab*
quasi Dei nuntium ac patrem audirent, colerent, & amarent; *exordio*
omnes aduentantes, prout cuique personæ competebar, præ- *suo.*
cipua benignitate suscipere. Hic illis vsus, hoc studium fuit,
hoc sancto loco reuerentiam, & illis apud omnes gratiam exhi-
bebat: hoc humilitatis priuilegio, cum pro causis Ecclesiæ ad Pa-
latium citabantur, habitu non admodum nitido, vel abiecto veni-
entes, vt veræ Dei Ancillæ habebantur, ac venerabantur.

Sed postquam luxus ac superfluitas accessit, morum insolentia *Deterior*
subintravit, obedientia torpuit, repulsa est Episcoporum *eiusdem fa-*
reuerentia: quod cuique erat placitum, faciebat licitum. Ad- *cies.*
dita est quoque ad augmentum mali, diutina infirmitas Domi-
næ Gerburgæ eiusdem Cœnobij venerabilissimæ matris, in quam *Gerburgæ*
Dominus plurima virtutum insignia contulit: discessus quoque *morbus dis-*
religiosarum sororum, quæ sub nutrimine antiquæ disciplinæ in- *turnior: e-*
stitutæ fuerant. Numerosa autem iuuentus virginum fructifica- *iusque do-*
uerat in tyrocinio Christi; quæ delicatius enutritæ, metam prio- *tes.*
ris disciplinæ ac seueritatis ignorantes, vt est humanum, post *Disciplina*
sua desideria declinabant. Sophia quoque, Domina Gerburga *degenerã-*
inuita, multumque renitente, ad Palatium, factione Willegisi *is radices.*
Archiepiscopi se contulit: ibique annum vel biennium commora- *Sophiæ ve-*
ta, dissolubilis vitæ tramitem incedens, varium de se sparsit ru- *galis Abba-*
morem. Quod venerabilis non ferens Bernwardus, quippe, qui *tissa nota-*
illam semper summo amore & gratia percolebat, blandius illam *ta & cor-*
admonitam, ad monasterium redire persuasit. Cumque illa, exte- *reptatice-*
riori auditu vix verba illius admitteret, sæpius eadem repetens, ad *ria à S.*
cœnobium eam repedare, familiariter admonuit. Illa autem e- *Bernward-*
ius accessum & confabulatum primo declinavit; deinde ad Ar- *do.*
chiepiscopum, velut ab illo patrocinauda confugit, amarioribus *Sophiæ ex-*
verbis eius animum exasperauit; pactum fœdus in sua velatione, *asperat ap-*
inanibus verbis annullauit, dicens ab illo se velatam, non, ab *siquam li-*
Hildensemensi Episcopo; ad prouisionem beati Bernwardi *tem apud*
Villegi-
sum.

Episcopi se minimè pertinere, ad tuam Diocesim cœnobium Gandensemense respicere; plures se inuenisse, qui hoc veraciter restentur. His & eiusmodi verbis Archiepiscopum aduersus beatum Bernvardum grauitè commouit. Post hæc Gandesem repetit, varia de ipso Episcopo inter sorores disseminauit, nisi quo potuit, illum loco repellere, atque abalienare parabat.

*S Bern-
wardi ad
Gandeshei-
mensis
virg de iu-
re suo dis-
ceptatio, &
monitio.*

Interea Episcopus cognoscens talia circa se moliri, Gandesem venit; grauitè tulit se abalienari, nec aliquid honoris vel charitatis sibi, vt antecessoribus suis, exhiberi, sed infra extraneos Episcopos, se tractari; cum tamen ab antecessoribus suis ad sanctum locum innumera bona collata sunt: decimæ quoque ex sua parte plures & antiquitus, & moderno tempore impensæ; & pro his beneficijs, iniuriam & contumeliam recompensari: tributa, quæ pro decimis soluenda essent, imminuta, sæpe quoque fraude negata, obedientiam, qua nulla victima Deo gratior est, cum humilitate, in ara cordis, persuadet immolari; patienter se omnia posse sustinere; paueant tamen Christum, cuius vice fungatur in se offendere; nec quicquam ingerant, pro meritis sibi suppeterè: obedientiam tamen, charitatem, & reuerentiam suis antecessoribus ab illorùm maioribus exhibitam, non aufint sua leuitate negligere. Hæc, cum paterno animo perorasset, maiori odio, peccatis stimulantibus illas in se concitauit, Sophia vtrobique, ex parte Archiepiscopi ac congregationis perurgente.

*Ex dedicatione
de Ecclesia
occasione
monachorum
ortur.*

*A Sophia
Villigisus
ad id un-
um accessit
sur & post
ann.*

*S Bern-
wardus a
Gerburge.*

*Dies. prof-
sus. eximi-
tur.*

*Villigisus
ut possit
ante S Bern-
wardum
monach.*

Instabat autem hora, qua Domina Gerburgis Ecclesiam, quam construxerat, consecrari deposcebat. Vnde, quia ipsa diutina infirmitate fatigata, ad obeunda tantæ festiuitatis solemniam, minimè suffecerat, Sophia, Domina & matre consentiente, studium tanti laboris assumpserat; & more suo proprium Episcopum postponunt & abijciunt, Archiepiscopus accersitur, quo ordinante, cuncta ad Dedicationem pertinentia disponuntur. Consecrationis diem statuunt, Exaltationis videlicet sanctæ Crucis solemnitatem. Mittitur autem & Legatus ex latere Domine Abbatis, qui beatum Bernvardum ad Dedicationem inuiter; diemque denuntiet. Sed quanquam plures illum anticipatum Archiepiscopi aduocatione, obijcerent, leni tamen animo sufferens, ad præscriptum diem se venturum, promisit. Interea incertum, qua de causa Archiepiscopus statutum mutat diem; abdicat; atque eandem Dedicationem in festiuitatem sancti Matthæi Apostoli indicit. Beato quoque Bernwardo pari potestate, vt olim in relatione Sophiæ venerabili Domino Osdago, legationem dirigit, mandans, vt incunctanter illi ad Dedicationem in præfata festiuitate

te occurrat. Ipse verò suam Legatum atque scripta Archiepiscopo remittit, astruens Imperialibus iussis obstrictum, serijs quibusdam occupari; nec posse ad Dedicationem, vt iussum est, ipsa die illi occurrere. In Exaltatione tamen sanctæ crucis Gandelsem venit, Ecclesiam dedicaturus, sicut Domina Abbatissa à principio disposuit, nil paratum reperit; imo aliquos collectos, qui illi resisterent, & cum iniuria eijcerent, si forte cum suis Ecclesiam consecrare violenter appeteret, hanc enim famam illæ disperferant, cum, Deo teste, nihil huiusmodi attentaret, vel mente conciperet. Iam enim tota mente ad Archiepiscopum confugerant, se atque locum eius tuitioni deuouerant; Sophia namque illi assiduè cohærens, & cohabitans, hæc interdum noctuque ambigebat. Missarum verò solemnia Dominus Episcopus, ipsa die ibidem celebrauit, licet maxima congregationis indignatione; easdem tamen vt oblationes offerrent, benedictionemque perciperent, admonuit. Plebs quoque, comperto sui Episcopi aduentu, quasi ad solemnitatem conuenit, irærens, & ultra quam credi possit, agrè ferens, Episcopum insolentia atque inobedientia, loco detrudi. Quos & omnes aduentantes limatò sermone consolans, lachrymabili questu publicè commemorabat, se, ipsa die ad Dedicationem Ecclesiæ inuitatum, nil sibi honoris exhibitum, imò exclusum: vnde consecrationem Ecclesiæ, quæ ad se pertineat, omnibus, sine suo consensu, Canonica auctoritate interdicit. Qua de re congregatio sororum indignata, igne maioris indignationis accenditur; verum cum ad oblationem ventum est, oblatas incredibili furore & indignatione proijciunt, sæua maledicta Episcopo ingerunt. Quo insolito tumultu perculsus, lacrymis perfusus Antistes, non suam iniuriam, quam paruidecebat, pensans, sed veri pastoris pro persecutoribus orantis exemplo, ignorantiam seu potius malevolentiam furentium feminarum deplorans, ad Altare redijt, missam suo ordine, magna animi contritione peragit: deinde populum alloquitur, benedicit, & corroborat; deductusque honorificè ab illis, vnde venerat, repedabat. O dignæ memoriæ virum, omnium ore celebrandum, cunctorum deuotione intimè amplectendum; apud se quidem incredibiliter humilem, sed apud DEVM inspectorem, eiusque fideles, verè sublimem. Quis cum crederet in tanto Pontificalis dignitatis honore, generis nobilitate, ministrorum multitudine, contra irrogatas sibi iniurias patientiæ potius quam potentiæ clypeo, maluisse muniri? Sed vir beatus humanæ abie-

S. Bernwardus Gandelsemium Sophia ingressus accedit.

Missarum solemnia celebrat.

Ecclesia consecrationem pro se suo interdicit

Male excipitur à monialibus.

S. Bernwardi magna aequitas animi.

Patientia preconium in S. Bernwardo.

tionis probra non curabat, qui totus diuino amori mancipatus, illius tantum oculis, quem singulariter diligebat, placere summo perè gestiebat. Hæc p̄ commendando magnæ humilitatis exemplo ad imitationem audientium inferere libuit, nunc ad ordinem redeamus.

*Willigif
aduentus
ad Dedicacionem.*

*Bernwardus
pro
legatus
mittitur.
Ekhardus
Sclesviciensis
Episcopi
obrogat
Dedicacionem.*

*Willigifus
persequeratur
in proposito
Dedicacionis.*

*Bernwardus
officiarius
in gratia
Oratorum
III &
amulatio
collegarum.*

Interea Archiepiscopus & Sophia omnem apparatus ad nouellæ Ecclesiæ consecrationem necessariam diligenter præparant, inconsulto beato Bernwardo Episcopo, quem tamen adiungere tentat, sed verita Archiepiscopum, votis eius obuiare, pertimescit. Præterea Archiepiscopus in vigilia sancti Matthæi ad præfatum Monasterium venit cum Episcopis Rethario Patherbrunnensi Episcopo, & Berengero Verdensi Episcopo, Bernharo quoque Duce, cum alijs plurimis, consecraturus sequenti die Ecclesiam. Mittuntur quoque beato Bernwardo Episcopo, qui eum ad Solemnitatem Ecclesiæ inuitent. Postera verò die adest diluculo in vice Domini nostri venerabilis Episcopus Ekhardus cum maioribus natu nostræ Congregationis, & aliquibus primarijs de nostro Monasterio. Cui fandi licentiâ datâ, Archiepiscopum cum omni honore ex nomine beati Bernwardi Episcopi deuoto obsequio salutauit, dicens, Imperiali illum obsequio detentum adesse non posse; mirari tamen vehementer, in sua Parochia & Ecclesia ab antecessoribus suis absque omni contradictione semper possessa, sine suo consensu Ecclesiæ consecrationem indici; fraternam charitate deprecari, vt ab huiusmodi inuasionem desistat; nec se intromittat, nisi quantum Canones concedunt, si suo iuri, singulari privilegio quiddâ suffragari æstimet, ipsum non defuturum, quin communi consilio fratrum, vbicunque delegerit, iustitiam plenissimè exsequatur. Archiepiscopus autem acerbiori indignatione inflammatus, mandat, vt primo mane sequentis diei, quæ tunc Dominica illucescebat, ad Consecrationem præfatæ Ecclesiæ incunctanter properaret; si venire tardauerit, nihilominus Ecclesiam dedicaturum. Hanc autem iram & indignationem Archiepiscopi aduersus venerandum Præsulem creauit maximè, præcipua familiaritas Domini Imperatoris, quâ illum speciali deuotione pietatis cæteris familiariter percoluit. Affectuosissimo namque obsequio deuinxit sibi Imperatorem, quia cuncta, quæ ad gratiam illius competere sciebat, vigilantissimo studio obibat; & ob hoc, animositatem & inuidiam plurimorum in se commouebat: apprimè quoque Moguntini Episcopi, qui indignabatur aliquem præter se familiaritatis locum apud Imperatorem habere. Dominica itaque irradiante, adest prædictus Episcopus Ekhardus, cum venerando

fratrum

fratrum nostrorum eorum & senatu vice Domini nostri directis, qui Canonica authoritate & Patrum Sanctorum prisca consuetudine obiecta, fortiter Archiepiscopi captis restiterunt; atque sic consecratio prescripti Monasterij intercepta est. Ipse vero Episcopus, inter missarum solemnias facto ad populum sermone Synodum suam biduo ante Sancti Andreae natale, cum banni approbatione denuntiat; deinde ad Altare regressus, in Cathedra sedens, privilegia quaedam ante incognita mandat recitari; in quibus continebatur, ut nemo de iure illius Ecclesiae auferret quicquam; hinc in decimis vel praedijs vel vlla re * inuestitura contineret, hoc quoque Banno roborauit, sicque discessum est. Episcopi autem qui aderant, aegre admodum Archiepiscopi animositate conquesti, fratris & Conepiscopo per nos mandant pertinaciam ipsius & temerarium inceptum se coercere non posse; id vnum suppliciter, ut Apostolicum Imperatoremque adeat; illius causam, illorum esse communem; nec se defuturos, quin de eisdem vtrisque, Apostolico videlicet atque Imperatori, scriberent.

Venerabilis itaque Bernwardus ultra modum sollicitè ferens quantumcunque Schisma in Ecclesia grassari, sciens quoque infusum venenum, nisi Apostolico & Imperiali antidoto comprimi non posse, quamquam graui corporis molestia lassaretur, & tantum iter imbecilli eius corpori omnimodis esset contrarium, tamen, ut pacem reformaret, contra vires suas subire, non recusauit. Nam iam pridem ardebat miro desiderio, Dominum Imperatorem, quem vnicè amabat, videre. Paratis itaque tanto itineri necessarijs, per vallem Tarenti, quia ea via commodior est visa, ire procurauit, habens secum omnium Cisalpinorum Episcoporum scripta.

Porro Anno Incarnationis Domini Millesimo * Nonas Nouembris, nimio mœrore totius congregationis plebisq; à Monasterio egressus, magna cōpunctione deducitur; Dei gratia comitat⁹ ad votum rebus cedentibus secundo Nonas Ianuarij Romam ingressus est. Quod humillimus ac pijsimus Imperator audiens, miro affectu dilectum Magistrum videndi flagrans ad suam praesentiam tamen eum fatigare nolebat; Sed festinus à Palatio, fere duo miliaria ad Sanctum Petrum illi occurrit; benignissimeque susceptum, inter amplexus familiarissimè deoscularum ad hospitium deduxit; diuque cum illo confabulatus, sequenti die illum ad Palatium venire rogauit. Hoc permisit, ut quantumcunque de suo proprio ministerium suum impenderet, sed per sex septimanas, quibus apud illum morabatur, sufficiēter in usum sui suorumq; cūcta in-

*Dedicatio
per Hildem
sem Legationem
impedita.
Villigisus
de nouo per
Synodi in-
dictionem
obnunciatur.
* quam
Episcopi
caesari à
Villigisus
causa alieni.*

*S. Bernwardus
ad sibi confis-
gendum
putat.*

** al. MI.
Romam
proficiscitur.
Honorifice
obusione ab
Imp excipitur.*

*A Sylve.
Apo Pontifi
ce una cum
Ottone co-
litur. Et
hospitatis
ter habe-
tar.*

digna largiter ministrari, præcepit. Manè vero Dominū Apostoli- cum conuocauit, in occursum charissimi hospitis; venientem quo- que foris in atrium obuiam procedentes libentissimè susceperunt; nec permissus est ad suum domiciliū reuerti, sed iuxta, vbi ipse Do- minus Imperator habitabat, splendidissimum illi habitaculum ex- hibebat. Vicissim quoque, nunc Imperatoris cubiculo, interdum Episcopi confidentes, & forenses causas & Reipublicæ necessaria conferebant. Nam de Archiepiscopo & tumultu Gandensem oborto, ante accessum Dñi Episcopi fama præcurrens, cuncta di- uulgauerat; vnde non opus habebat singula euoluere, sed breuiter strictimque, Imperatore interrogante, pauca contexuit.

*Villigisus
acta sua
Synodalia
Gandeshe-
mij profe-
quitur.*

Sed Archiepiscopus, quod mente perceperat, actu perfecerat. Quidam enim maligni illum impulerunt; Sophia nihilominus in- stiterat. Venit itaq; biduo ante Sancti Andree Festum, Gandensem ad Synodum, vt disposuerat, habens secum venerabilem Episcopū Rhetarium, aliosq; complures extraneos, videlicet de Thuringis & Hassis, quorum id nihil intererat, nonnullos etiam de sua Diocesi, infra Saxoniam. Sed in principio actionis, venerandus Præsul Ekkehardus Archiepiscopum cōmonet, vt à Synodo desistat, nec in aliena Ecclesia talia præsumat; præcipuè cum Dominus Episcopus, ad quem Ecclesia pertineat, absit; & cum Domino Apostolico & Imperatore consistat. Ad hæc, incredibili furore Archiepiscopus succensus, toruo vultu ac minaci iubet, vt sileat, nil ad se raliū pertinere, vt propriam Ecclesiam habeat, illam gubernet. Contra Ekkehardus, peccatis, inquit, agentibus, termini Episcopatus mei Barbaricā sunt feritate depopulati, ciuitas deserta, Ecclesia desolata; sedem non habeo, seruum me Sanctæ Mariæ & Hildensemensis recognosco, & in cunctis quoad potero loco sancto prodesse studebo. Archiepiscopus itaque productis viris, quos adduxerat, requisit Episcopos, si liceat homines illos banno suo ad Sacramenta constringere, ad cuius Diocesi illud Cœnobium pertineat. Illi, quamquā metum illius veriti, aiunt legitimè fieri nō posse, absente Episcopo. Ekkehardus itaq; Præsul & fratres nostri, populus quoque orant instanter, Sacramenta suspendi. Qua vnanimitate Cleri & plebis Archiepiscopus commotus, prædicto Episcopo minatur, vt sileat; vel cum iniuria foras eum eijciendum. Super hoc plures indignati, & aliquanti quos Archiepiscopus adduxerat, cum propemodum tumultus oriretur, Ekkehardus Præsul ab Episcopis rogatus, secessit, cunctosq; Gandensemenses & omnes ad Hildensemensem Diocesiū pertinentes ad suam Synodum, inuitauit. Ad cuius bannum vnanimiter omnes egressi illum secuti sunt,

*Ekkehardus
Episcopus
pro Bern-
wardo
Hildensem
causam
propugnat.*

*Seruum se
S. Mariæ
Hildensem-
ensis
proficitur.
Villigisus
de iure suo
rogat sen-
sentiam
Episcopi.*

*Suffragio-
rum fluctu-
atio.*

sunt, tantummodo cum Archiepiscopo suis proprijs, quos adduxerat, relictis. Cum verò de Diœcesi Sacramentis examinarentur, alij Ethrinam * Frideslarensem fluuium terminum Hildensem mensis Parochiæ affirmabant, errorem faciente nomine Edernæ fluminis, quod Gandensem alluit alij certum nil se scire, nisi quantum aliorum relatu didicerint approbant; nullus aliquid, vel memoria dignum asseruit. Archiepiscopus tamē, ac si veritate cuncta fixa constarent, Banno, ne quis illi Sacramento retentum Cœnobium auferret, muniuit; sicq; libero errore discessum est. Populus verò, quicquid ab Hildensemensi Senatu iubebatur, obedienter obiuit.

* *Adrana Tacito & alijs alluēs Frideslarensem oppidū.*

Hildensem mensis Senatus Ecclesiastici auctoritatem sequitur populus Roma nunciatur Villigifatio contra Bernwardum.

Interea Legatus Romam super his Domino Episcopo dirigitur; scripta quoq; Dño Apostolico & Imperatori, lacrymoso ad modū stylo ferebatur. Vnde tam Apostolicus quam Imperator, & omnes Romani grauitate commoti, Canonum auctoritatem, Patrum nihilominus traditionem violatam; contemptum quoque maximū Romanæ Sedi, & Apostolico, Imperatori etiam tali præsumptione irrogari; periculosum scandalum in Ecclesia hac insolentia scientes posse generare, huiusmodi virus penitus extirpandū decreuerūt.

Per idem tempus mansit cum Imperatore vnicum decus Imperij, Dominus Hinricus, tunc temporis Dux potentissimus, in proximo quidē Dei pietate Rex futurus, in quem Dominus thesauros diuinæ humanæq; sapiētiae contulit. Hic grauitate semper ferebat Gandensem obortam controuersiam; atq; ardentem instabat Ecclesiam pacificare, & sub signis Christi militantes ad charitatē & gratiam reformare. Huius itaq; suasu Cleri plebisque coadunata est Synodus viginti Episcoporum de Romania; aliquanti etiam aderant de Italia & Tuscia: de nostris quoque, Sigefridus Augustensis, Hinricus Wireiburgensis, Hugo etiam Iunior Ciciensis præsentate Domino Gerberto Apostolico cum Imperatore in Palare, * in Ecclesia sancti Sebastiani Martyris, præsentate nihilominus singularis meriti viro Hinrico Duce pacatissimo, & Abbatibus, astatibus quoq; Presbyteris & Diaconibus, omnique Romana dignitate. In fronte itaque actionis post Euangelia lecta, & quadam patrum capitula, benedictione data, cum sedissent, facto silentio, venerabilis Episcopus Bernwardus de loco sessionis suæ modicū progressus, humiliter Domino Apostolico & Imperatori, & Dño Hinrico Duci, omniq; Synodo causam Ecclesiæ suæ climato sermone exposuit. Cunctis itaq; questu eius cōpūctis, sapiētissimus Papa interrogauit Cōciliū, si Synod⁹ habēda vel vocāda esset, quā Archiepiscopus cū suis, quos adduxerat, collegisset in Ecclesia ab Hildensemensi modo exponit Syluestri Papa quæstio super Villigifati indidiano Synodō.

*Henrici Ducis Bavararia postea Imp. sancti Romana de generis encomium. Paci studet & Gandensem quieti. Synodus Romana sub Syluestro in causa Gandeshe mensi, &c. * Aspastico forse & Saluatorio vel Locutorio. Synodi acta s Bernwardum causam suam Synodō.*

bus semper possessa Episcopis, præcipue cum Episcopus defuerit, & ad Romanam sedem pro eisdem causis confugerit; vel, quo nomine tale conuenticulum vocitandum sit, Sanctum Concilium secessum petit, vt secretius inter se de his inquirant. Quod pijsissimus Papalibens annuit. Egressique sunt soli Romani Episcopi & postmodum introgressi, cum iterum consedissent, Apostolicus ait. Quid sancitis, fratres, de Synodo. Sanctum Concilium respondit.

*Patrum
sententia
de Villigi
se Synodo
Gandese
mij mdi-
Ba.*

*Syluester
rescindit
acta Villi-
gisi.*

In aliena Ecclesia, & ab alijs possessa, nil iuris habuit; neque canonicè ibi Synodum celebrare, aut aliquid constituere sine consensu proprij Episcopi, potuit; nec omnimodis Synodus dici potest. Sapientissimus Papa dixit. Ergò, quo nomine rite vocari potest? Sanctum concilium respondit. Schisma concilians discordias. Sapientissimus Papa dixit. Abijcienda sunt, quæ ibi gesta sunt? Concilium respondit; Canonica autoritate & sanctorum Patrum, exterminanda sunt, quæ ibi adinuenta, vel statuta sunt. Apostolicus ad hæc, inquit. Apostolorum potestate, sanctorumque Patrum auctoritate, dissipamus, & effringimus, & annullamus, quæ, absente fratre, & coepiscopo Bernvardo Gandesem in sua Diocesi ab Archiepiscopo Willegiso, & suis complicibus, adinuenta, & sacramentis litata sunt. Eradicet. Frater, & Episcopus Bernvardus petit sibi restitui sublatam vestituram ab Archiepiscopo; quid sancitis, fratres? Sanctum concilium respondit. Vestituram, quam Archiepiscopus non potuit auferre, non est necesse illi reddere. Sed, quia hoc ipse petendo instat, si Domino Imperatori placeat, Apostolatus vestri ferula, vestitura ei redintegretur, & corroboretur. Papa respondit.

*Restituit in
integrum
S Bern-
wardum.*

** commo-
neant.*

*Synodus in
Saxonia
auctoritate
cõcilij Rom.*

*Et Papa in
dicitur.*

** Palati
Palati*

*postea
Frithericus*

Cardinalis

*genere Sa-
xoplena*

Fiat iuxta placitum vestri. Et tradidit illi Apostolicam ferulam dicens. Gandesemense cœnobium, cum adiacentibus villis & terminis, tuo iuri redintegro, & corrobore, & Apostolica sanctorum Petri & Pauli auctoritate interdico, ne aliquis, nisi quantum Canones permittunt, tibi obsistat. His finitis, Dominus Apostolicus, quid faciendum esset, concilium requisivit. Responsum est, si vtrisque Principibus id conueniat, scriptis Archiepiscopum *, quod tam audax incæptum canonibus patrumque regulis contrarium, vir summæ grauitatis attentarit; simul quoque, vt in posterum à tali controuersia desistat, nec aliquid se intromittat, nisi canonicè emancipet; Synodum quoque Episcopis per Saxoniam indici, Vicarium nihilominus ex parte Domini Apostolici destinari, qui Synodo præsideat, complacitum est. Locus * Palati habendæ Synodi disponitur; dies, vndecimo Kalendas Iulij denuntiatur; Frithericus Cardinalis Presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ, postea Rauennæ Archiepiscopus, Saxo genere, iuuenis ætate, sed senior morum pro-

bitate

bitate, Vicarius Domini Apostolici eligitur atque dirigitur, Apostolicis paramētis atque insignijs non minus infulatus, quam si ipse procedebat.

Illis quippe diebus, Dominus Imperator Tiburtinam Ciuitatem, arcta obsidione vallauit. Machinis autem & plerisque instrumentis ad expugnationem paratis, fossis etiam miræ magnitudinis, ut aquam à meatu deducerent, cum magnam vim ciuibus ingererent, nec ad deditiōem cogere possent, Imperator inuitatur. Nec mora; adest cum Apostolico, & Venerabili Bernwardo Episcopo. Cumque, ut in talibus fit, alij augere obsidionem suaderent; alij, diuturno ac grandi labore parum se proficisse dicerent, bonum videri tantum, ut cum honore fiat, obsidionem solui. Imperator beatum Bernwardum Præsulem seorsim abducens, quid agat, consulit; ægrè admodum ferre se cum iniuria, ceptis desistere. Ad quem ille, Non patior, ait, super his vos, anima mi, quem vita chariorem habeo, commoueri. Sed nunc, præcipite, arctiori obsidione urbem vallari; nam, etsi reditum ad patriam desidero, non ante à Maiestate vestra diuerto, quàm urbem populūque, vestro iuri subactam, Dei pietate, videbo. Ad hæc Imperator lætus, dilecto gratatur Magistro, locum arctiori obsidione munit, milites ad expugnationem instruit, intrandi vel exeundi licentiam, omnibus, Imperiali auctoritate, interdicit. Aliquot diebus exactis, Dominus Bernwardus & Apostolicus præfatam urbem adeunt. Ciues læti aduentantes, seruos Dei honorificè excipiunt, vrbi intromittunt; nec prius desistunt, quam omnes pacatos Imperatoris ditioni; Dei gratia adiuti, subdunt. Postera namque die nobili triumpho subsequente, Episcopi Imperatorem adeunt: Nam cuncti primarij ciues prædictæ ciuitatis adsunt nudi, femoralibus tantum tecti, dextrâ gladios, læua scopas* ad Palatium prætendentes; Imperiali iure se subactos; nil pacisci, nec ipsam quidem vitam; quos dignè iudicauerit, ense feriat, vel pro misericordia ad palū* scopis examinari faciat; si muros vrbs solo complanari votis eius suppetat, promptos libenti animo cuncta exsequi; nec iussis eius Maiestatis, dum viuant, contradicturos. Imperator pacis mediatores Papam & Venerabilem Bernwardum Episcopum, magnificè gratando extollit, atque ad illorum nutum, reis veniam tribuit; placitoque habito, urbem non destrui in commune deliberant. Urbani gratia Imperatoris donantur, ut se pacificè agant, nec ab Imperatore deficiant, admonentur. Romani denique, indignè ferentes Tiburtinos cum Imperatore

cum potestate à Siluestro in Saxoniam mittitur. Tiburtina Ciuitas ab Ottone obsidetur.

S. Bernwardus cum Papa & Imp. interest obsidionis.

*S. Bernwardus cum Syluestro Pontifice Tibur ingressus incolas deditiōnem suadet. Tiburtinorū deditiō. * Scopæ castigationi paratæ. * Alligatos in leopum sagittis an palam virgis caedit. Deditiō Ottone parat.*

*Romano-
rum ab Ot-
tone defe-
ctio.*

*Ottomani
à S Bern-
vardo an-
te pralium*

*Sacramen-
tis pramu-
niuntur.*

*S. Bern-
vardo*

*dominicam
hastam seu
imperij ve-
xillum et
lanceam*

*Christi pra-
ferre pa-
nat.*

*Romani in-
clinatis a-
nimis pa-
cem po-
sunt.*

*Otto III ex
edito loco
alloquitur
Romanos.*

pacatos, vrbis quoque suæ portas seris muniunt, vias obstruunt, liberè intrandi vel exeundi Romam facultas negatur; vendendi vel emendi mercimonium interdicitur; nonnulli quoque Regis amicorum, iniustè perimuntur. Palatini autem à beato Bernvardo Episcopo salutaribus monitis instructi, confessione nihilominus purgati, sacro etiam viatico inter Missarum solemnias muniti, contra egredi, & hostes impetere conantur. Bernvvardus Episcopus Dominicam hastam subijt; se quoque atque omnes viuificæ crucis munimine signat, benedictione publicè data, ac vitalibus monitis consolans & corroborans, signifer ipse cum sancta hasta in prima fronte aciei, egredi parat. Sequenti autem mane, Imperator cum suis post missarum solemnias, à venerabili Bernvardo sacramentis cælestibus, ac diuinis exhortationibus consolati, aduersus hostes certamen instruunt, ipso Antistite cum sancta hasta terribiliter fulminante, cordis verò instantia pacem ab Auctore pacis suppliciter flagitante. Vnde contigit deuoti militis sui precibus exoratum pacifici Regis Christi mox adesse præsentiam, cuius & in natiuitatis ortu primum pacis gaudia nuntiantur, & postmodum, eiusdem pacis amatores, Evangelica veritate, filiorum Dei appellatione censentur. Ipsius itaque pietate, totius discordiæ rebellionem sopita, hostes pacem poscunt, arma proijciunt; in crastinum se ad Palatium venturos, promittunt. Mane, Dei clementia, adsunt; pacem petunt, sacramenta innouant, fidem se Imperatori perpetuò seruaturus promittunt. Interim pijsimus Imperator, turrim quandam ascendens, ad illos concionabatur dicens. Auscultate verba Patris vestri, & attendite; & ea, mente diligenter reponite.

Vos ne estis mei Romani? propter vos quidem, meam patriam, propinquosque reliqui. Amore vestro, meos Saxones, & cunctos Theotifcos, sanguinem meum proieci; vos in remotas partes Imperij vestri adduxi, quo patres vestri cum orbem ditio premeret, nunquam pedem posuerunt; scilicet vt nomen vestrum & gloriam ad fines vsque terræ dilatarem. Vos filios adoptaui, vos cunctis prætuli. Causa vestri, dum vos omnibus præposui, vniuersorum in me inuidiam commoui. Et nunc, pro omnibus his, patrem vestrum abieccistis, familiares meos, crudeli morte interemistis, me exclusistis, cum tamen excludere non potestis; quia, quos paterno animo complector, nunquam ab affectu meo exulare patior. Scio equidem, & nutu oculorum seditionis principes assigno; nec verentur, dum publicè omnium oculis notantur, nihilominus etiam fidissimos meos, de quorum innocentia triumpho, sceleratorum admixtione com-
macu-

maculare; nec posse distingui, monstro simile arbitror. Hac oratione Imperatoris, ad fletus usque compuncti, satisfactionem promittunt: duos corripunt, Benilonem, & alium quendam, quos crudeliter caesos, nudos pedibus per gradus tractos, semivivos in præfata turri, ante Imperatorem projiciunt. Hac autem seditione sedata, venerabilis Pater Bernwardus ad sanctum Paulum, orationis causa accessit; apertoque sarcophago, sancti Timothei, de quo in vita sancti Sylvestri legitur, astante custode, quem ipse Imperator ibi posuerat, de integro brachium sancti Martyris abstulit. Presbyter quoque eius non minimam partem de eisdem reliquijs secum asportavit.

Romani oratione Imperatoris, et facti.

S. Bernwardus ex S. Pauli basilica tollit brachium S. Martyris Timothei.

Egressi itaque Papa & Imperator, Dominica Exurge, immensis lacrymis civium, non longè ab vrbe, castra ponunt. Beatus quoque Bernwardus Episcopus, iam pridem antequam vrbe excederent, accepta licentia, ad patriam redeundi, præmissis omnibus suis, simplici tantum veste, Imperatorem ad duas mansiones comitatus, quinta feria eiusdem, ab eo dimissus est. Dicitur non potest, quanto mœrore, quantis utrorumque lacrymis fufis, ut in publicum procedere vererentur. Mirissimus Imperator, quæ stylo vel legatario intimare dubitauerat, fido Magistro in arcanum mentis secretarium, sapienti trutina libranda, commendat. Reliquias nihilominus, integrum videlicet corpus sancti Exuperantij Martyris Diaconi, sancti Sabini Episcopi, Goslarix per illum direxit, ibidem sua industria in celebri loco reponendas. Episcopus quoque mellito affamine, magisteriali moderamine, ut quondam puero alludebat; agenda quæque commemorabat. Fugienda suadebat vitia, mores omnium æquitatis lance pensare, patientiam familiarissimam in cunctis vernaculam sibi conciliare, ante omnia, ne quid nimium pertinaciter intentet. His gestis unanimum Magistrum in hospitium ducens, exquisitis donis remunerat; deinde Apostolico conuocato, benedictione data, charissimum Magistrum inter oscula flentes Dei gratia in pace dimittunt. Socios quoque viæ ex suis, Imperator cum illo dirigit, qui eum deducant, & ad se remeantes ipsius salutem, atque itineris prosperitatem exponant. Rebus itaque Dei clementia ad votum cedentibus, Papiam deuenit; ubi eius aduentu Præsules ac Comites totius Liguriæ expectabant. Quibus legationem Imperatoris dedit, atque in placito confidens, plura cum illis de Reipublicæ utilitatibus, contulit. Illius namque consilio cuncti parebant; quia quantum ab Imperatore diligenteretur, sciebant, Leo quippe Vercellensis Episcopus, vir

Ab Ottone comiter ex Italia dimittitur.

SS. Exuperantij & Sabini perignora Goslarix in su Imp transfert. Ottone admouet officij liberè.

Ipsè Otton & Siluester flentes S. Bernwardo & Gallicis.

S. Bernwardus Papiam cum regis Proceribus conuentum agit.

Ab his plurimi estimatur.

Leo Vercellensis

eximius Episcopus eum excipit prolixè, & pontificaliter.

litteris eruditus, fandi quoque copia exercitatus, ad suam ciuitatem, maximo eum honore & affectu inuitauit, vix quoque obtinuit præueniensque, collecto maximo Cleri populique cœtu, in laude Dei cunctis psallentibus, campanis etiam personantibus, non minori ambitu quam si Papa adueniret excepto, omniaque in ministerio eius opulentissimo luxu, quantum imperatum est, impendit; donis quoque eximijs honorauit. Socios etiam cum illo misit, qui sequenti die hospitium plenis copijs prouidebant. Inde, per diuersa loca, & ciuitates veniens, plurimorum benignitate in multis locis vsus, Clusas excedens, Alpibus Dei misericordia superatis Octodorum prætergressus. Agaunum abiit; ibique à Rodulpho Rege Burgundiæ liberalissimè excipitur; Qui tradidit Episcopo in proprietatem infra Papiam, cū manuscripto tres curtiles, & sua subscriptione annulique impressione, roborauit. Inde Dei gratia munitus, diuertens prospero, Deo auxiliante, itinere Hildensem, cum maximo Cleri plebisque tripudio, in sancta festiuitate Heroicæ Cœnæ intrauit. Reliquias quoque Sanctorum, quas aduexit, magno honore in Ecclesia condidit; immensamque pecuniam in altaris seruitium atque in vsus pauperum, expendit. Totum æstiuum tempus in exstructione murorum ciuitatis, quam Hildensem inchoauerat, institit, interdum etiam graui stomachi molestia laborauit.

Itineris ipsius splendor.

Rudolphus Burgundia rex cumulat officijs eum & muneribus.

Hildensem uentitur eum reliquit.

Immensa pecunia, quæ erogatur. Opus murorum Hildensium absolut.

FridERICI Cardinalis Legati in Saxoniam aduentus magnificus.

Equi ostro instrati. Synodus Palithina quam VII ligisi pars turbat.

Lienezo Hammenburgi Arch. & Saxoniæ Episcopi Legato parent.

Legati auctoritas à Vr. Illegis repudiata.

Interea affuit ab Apostolico & Imperatore vice Papæ directus Cardinalis Presbyter Frithericus, omnibus insignijs Apostolicis, ac si papa procedat, insulatus, equis Apostolica sella, Romano more ostro instratis. Scripta quoque à Papa & Imperatore Episcopis & ceteris Principibus mittuntur, vt Romanum Legatum digno honore suscipiant, eiusque Legationi indubitanter omnes quasi Apostolicus præsens cernatur, obediant. Conuenerunt itaque Palati ad Synodū, decimo Kalendas Iulij iuxta decretum Apostolici præscriptum. Legatum verò vario affectu excipiunt; Archiepiscopus autem, & qui ei fauebant, mira indignatione & execratione illum spernebant. Episcopus verò Bernwardus, & Lieuezo Hammenburgensis Archipræsul, alijque quam plures, reuerenter eum tractabant, præcipuoque honore colebant. Sed postquam ad concilium ventum, est, vix dici poterit, quanta seditione & tumultu agitetur. Nam nec locus sessionis Vicario Apostolico idoneus conceditur; horribilis strepitus ingeminatur, ius fasque contemnitur, canonica disciplina annullatur, Vicarius inter Episcopos Lieuezonem & Bernwardum sedens, Apostolici scripta & Legationem ad Episcopos se habere, facultatem exsequendi quæ ferat, sibi exhiberi, orabat. Imperato denique silentio, primo dulci affamine, Episcopos de pace & cha-

charitate & concordia commonet; deinde Epistolam Papæ Archiepiscopo specialiter directam profert, publicèque in auribus omnium recitari precatur. Quam, cum Archiepiscopus tangere vel videre dedignaretur, Episcoporum iudicio palam est recitata; in qua ipse Episcopus apertè corripitur, & de fraterna concordia, & obedientia, admonetur. Vicarius autem, quamvis Archiepiscopum irritare magno studio parceret, tamen miti affatu, quæcunque illi obijciebantur, obedienter fratrum consultu, satisfacere, Apostolica auctoritate commonet. Super his, etsi indignatus, consilium à fratribus & præcipuè ab Archiepiscopo Licuezone quærit. Ad hæc ille bonum sibi, quia læsus frater, dominorum nostrorum Apostolici & Imperatoris suffragia petijt coram vicario, illorum Episcoporum iudicio satisfaciatur. Ianuæ interim Ecclesiæ panduntur, laici intromittuntur, fit strepitus tumultusque validus, Moguntinis exultantibus, arma exposcunt, immensas minas ingerunt, aduersus Apostolici Vicarium & Beatum Bernwardum Episcopum. Legatus autem, & præfatus Episcopus, nec tumultu moti, nec minis territi, licet numerosiores haberent militum copias, non arma fremunt, sed seditionem compescunt. Episcopi autem negotium in posterum diem protelandum suggerunt; in fidem suam suscipiunt, Archiepiscopum aduenturum, iustitiamque obedienter exsequuturum. Interea Archiepiscopus nimio furore succensus egreditur; quem infra coronam fratrum Vicarius insequitur, & banno Apostolicæ authoritatis ad Synodum in eandem Ecclesiam sequenti diluculo inuitat; sicque illa actio soluta est. Matutino itaque crepusculo clam Archiepiscopus, omnibus ignorantibus, cum suis abscessit. Vicarius autem secundam actionem Synodi sequenti die adorsus, in principio actionis Archiepiscopum inquit: quem, quia non aderat, ab omni Episcopali ministerio, vsque ad præsentiam Papæ suspendit: Cunctis verò Episcopis Synodum in Natali Domini ad præsentiam Papæ, Apostolica auctoritate indicit; Archiepiscopo nihilominus scripta in hunc modum dirigit. Quia Synodo te subtraxisti, & iussis Romani Pontificis inobediens fuisti, auctoritate sanctorum Apostolorum Petri & Pauli & illorum Vicarij Papæ Syluestri, ab omni sacerdotali officio scias te vsque ad præsentiam illius suspensum. Sic secunda actio terminata est.

Vicarius autem cum beato Bernwardo aliquantum moratus, præcipuis muneribus, ipse & omnes sui remunerati, in pace dimissus est: Perueniensque ad Apostolicum & Imperatorem, Legatio

*Synodus
vis affer-
tur.*

*Villigisus
loco exce-
dit.*

*A Legato
suspensio-
nis censura
notatur.*

*Cardinalis
Legatus re-
dit & acta
exponit.*

*Evocantur
Episcopi
Germania
ad Synodū
in Italiam.
*id est ar-
mato Clē-
mentium &
Fendalium
agmine.
Fridericus
Cardinalis
fit Episc.
Ravennae.
& Bern-
wardus
celebrez
Hildebrar-
deshusen.
Abbatiam
Virginum
aditurus
Violatur
ab adver-
sarijs.
Repellitur
à Gandef-
hemensis
inspeccione.*

*Gandeshe-
mium iam
tum ex-
stetum.*

*Francofor-
tensis Syno-
dus sedan-
da contro-
versia Gan-
deshemēsi.
Missis ad
eam vice
sua s.*

nis ordinem aperuit. Super quo graviter indignati, iubent uniuersos Theotiscos Episcopos circa natale Domini ad illorum presentiam festinare, non solum ad Synodum, sed cum omni suo Vasatico ita constructos, ut ad bellum quocumque Imperator precipiat, posset procedere. Praefatus quoque Fridericus non multo post Episcopalem Cathedralē Ravennae obtinuit. Propterea beatus Bernwardus sperans Dei gratia, & utrorumque Principum clementia, summa pace se converteretur, Abbatiam Hildevardeshusensis Ecclesiae sibi ab Imperatore traditam, & solemniter ab ipso dedicatione deuotissime consecratam, & diuino seruitio excultam, pluribusque beneficiis ac donis ab eo ditatam, ubi etiam sua matertera matris regimen agebat, in praecipua festiuitate illarum adire disponebat, praemisso omni apparatu ad tantam solemnitatem confluentibus necessario. Cum iam omnia parata essent, ipseque in proximo futurus superuenientes nocturno tempore homines Archiepiscopi, cuncta inuadentes dissipauerunt, aliquantos vero domesticos Episcopi crudeliter caesos dimiserunt; ac iniuria exacta, venerabilis Praesul Gandesemense Cœnobiū adire, & quaeque emendanda essent corrigere disponebat, ne quid suā culpā esset neglectū. Cui obstitit immensa multitudo non minus armis instructa, quam si ad publicū bellū cogeretur. Hos cōsciuit Sophia, cūctos videlicet, quos de Vasatico Archiepiscopi, vel familia illius conuocare poterat, omnes suos notos & familiares, manū validam, turres & munitiora loca circa Ecclesiam armato complent milite, & contra unum hominem suum, videlicet Episcopum, inermem, & benedictionem illis portantem ita castellum muniunt quasi Barbarico procinctu se defendere parent; ut veraciter illud Apostoli impletum in illo videatur. *Omnes qui volunt pie viuere in Christo, persecutionem patientur.* His sanctus Praesul auditis, suos quid agat, consulit. Cuncti periculo cedendum statuunt, dirigunt quoque, qui veritatem diligenter inuestigent; qui omnia quae sparserāt vera, & his maiora aſuntiāt. His hoc modo gestis, Episcopi huiusmodi controuersiam, in Ecclesia grassari cernentes, super quam tanti viri tam inauditis & intolerabilibus iniurijs nimium dolentes, conuentū Franconouord post Assumptionē Beatæ Mariæ expetūt. Inuitantur etiam Archiepiscopi, Coloniensis & Treuirensis. Ventū est ad diem Concilij, praesidentibus Archiepiscopis Willegiso Mogōciēsi, Heriberto Coloniēsi, Ludolpho Treuerēsi cum alijs seruis Dei, Rethario Pathebruēnsi, Rotberto Spirensi, Beringero Verdensi, Ekkehardo Slesvicensi. Sed, quia Ekkehardus Hildensem hospitabatur, Barbarico tumultu sua ciuitate, & Ecclesia depopulata, beatus Bernwardus Episcopus mo-

mo-

molestia corporis impeditus, ad conuentum vice sua illum direxit, addens illi Notarium Tangmarum Presbyterum & Monasterij Decanum, qui succenturiatus adesset, si quid fortè aduersi ex parte Archiepiscopi emerfisset. In principio itaque primæ actionis Archiepiscopus mitiori relatu fratribus absentiam Domini Bernvvardi conqueritur, iustitiam, fraterno iudicio, si adesset, se illi facturum asserit. E contra, non temeritate vel inobedientia deesse refellitur, sed graui corporis molestia impeditum; quæcunque facer conuentus, diuino statu * illustratus deliberet, statuatur, vel imperet, obedienter se obsequuturum ac seruaturum. Sic quoque mutua benedictione data, ipsa die, actio finita est. Sequenti die Archiepiscopus, quibus impellentibus incertum, mordacior ad sessionem progreditur. Aliqui namque & quidam de Episcopis fauore illius adducti, beatum Bernvvardum Episcopum publicè in Synodo requirendum suadent. Tangmarus autem Presbyter Episcopos commonet, vt Archiepiscopum pertinaci animositate compefcant. Denique Dei pietate mitior Archipræsul efficitur, instantibus tamen cunctis, vt vestituram Gandesemensis Cænobij beatus Bernvvardus possideret, nullo modo Episcopus consensit, sed vt neuter illorum, donec * ad Octauas Pëtecostes Fridislare ad Palatium conueniant, se intromittat. Sicque Concilium, Dei gratia solutum est. Beatus perinde Bernvvardus gemina gratia Italiam ardebat adire, præcepto videlicet Apostolici satisfacere, & carissimum Dominum Regem videre, quem vita pretiosiore colebat.

Direxit autem Thangmarum Presbyterum vice sua, qui & priori anno comes itineris, & peregrinationis eius apud Imperatorem fuerat, qui à primæua ætate seu iuuentute vsque ad canitiem scholarum studio intentus, nutriendis pueris operam dabat.

Hic ad præsentiam Papæ & Imperatoris cum epistolis ac mandatis missus, plurimorum beneuolentiâ, per viam gratia Dñi sui vsus, Imperatorem in Spoleranis partibus reperit, à quo, merito Domini Episcopi, benignissimè susceptus Apostolici aduentum præstolabatur. Quibus conuenientibus, Legationem & scripta tradidit, Imperatore clementer apud Apostolicum Episcopi causam prosequente. Deinde iubetur Synodum expectare, quæ apud Tudertinam ciuitatem in Natali Domini futura erat, bonis omnibus ex parte vtriusque Principis opulentissimè sustentatus.

Eodem tempore quibusdam Imperialibus obtinentibus
frater

Bernvvardus Ekhardus Episcopus Tangmarus Decanus Alia Synodi.

* Spiritu

S. Bernvvardi presentia requiritur.

Vestitura Gandeshensis suscipitur. Et sequitur.

Tangmarus scriptor horum à S. Bernvvardo in Italiam ad Papam et Imperatorem missus.

ad Spoleram ab Orione Pontifice præclare suscipitur.

*Tammo
Comes Som-
merschen-
burgi Ca-
stelli heres,
frater S.
Bernwardi.*

frater Beati Præfulis Bernwardi Tammo Comes Imperatori gra-
tus, vir certè omnium morum probitate præclarus, ad Regis impe-
rium de Sommerchenburg paternum munitum valde castellum,
insedit; cuius solertia atque industria in illis locis & vicis; bene tu-
ebatur Respublica.

*Tudertina
Synodus
sub Sylua-
stro II an-
no MII.*

Anno singularis Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi millesi-
mo secundo, Indictione decima quinta, Apostolicus cum Impera-
tore Tudertino Natale Domini celebrauit. Vbi in festo Sancti Io-
annis Euangelistæ Concilium coadunatur Episcoporum per Ro-
maniam, & aliquorum de Tuscia & Italia. De nostris quoque con-
federunt, Rotgerus Leodiensis, Sigisfridus Augustensis, Hugo Ci-
tensis. Inter Missarum solemniam itaque confidentibus ad trigin-
ta Patribus, præsentibus quoque Dominis ac principibus vrbis,
Papa atque Imperatore, post Euangelium recitatis ex decretis
Sanctorum Patrum aliquibus Capitulis, ad præsentiam Synodi per
oblationarium, Legatus Venerabilis Bernwardi Episcopi statutus
est. Ad quem Apostolicus ait. Dic, quâ causa ad nostram præsen-
tiam veneris, vel quid ad Synodum habeas. Mox Legatus, toto
corpore ad terram prostratus, & erectus fauentium manibus, pedibus
vtriusque principibus prouoluitur, consurgensque, sic ait. Do-
minus meus, Apostolatus vestri auctoritatem, Imperialem quoque
Maiestatem magnificè gratatus est, pro cunctis in quibus pro sua
Ecclesia clementer laborastis. Quid autem Legatus vester pro-
fecerit, aut quid in sua legatione occurrerit, ipse, quia præsens est,
melius exponet. Post discessum autem illius, Episcopi dolentes
litem & controuersiam diutius bacchari, conuentum Franco-
uorti statuunt; ad quem cum Venerabilis præful noster venire non
posset, graui corporis infirmitate impeditus, vice sua me direxit.
Tandem in communi reuerendi Patres decreuerunt, vt neque
Archiepiscopus nec senior noster de Gandesemensi Cœnobio se
intromittant, vsque post Octauas Pentecostes; & tunc Flideslare
ad Synodum pro hac causa conueniant. Et quia hic ad Aposto-
latus vestri sedem delata

**Causa.*

*S Bern-
wardus
Romana se-
di deuotus.*

* vestris scriptis multotiens est an-
nullata, vestrum expetit iudicium, vt vestra authoritas iubeat in
quo foro, vel sub quibus iudicibus, causam terminare debeat. Ad
præsentiam nihilominus huius sanctissimi conuentus, gratia sancti
spiritus hic per vos aggregati, paruitatem meam destinauit, vt om-
nis Senatus Apostolicæ Ecclesiæ publicè cognoscat, illum deuo-
tissimo affectu, Domino Apostolico & Romanæ Sedi obedire &
consentire, & vestro iudicio adiuuenta vel decreta poscere, &
pro posse, perpetuo seruare. Ad hæc Dominus Apostolicus, obe-
dien-

dientia beati Antistitis, & deuotionem ac studium magnificè col-
laudauit. Prosequitur quoque venerabilis Rauennatis Ecclesiæ Me-
tropolitanus Fridericus, & qui Palathi atque in tota legatione sua
illi occurrerint, contextuit. Archiepiscopi inobediētiam, iniuriam,
contemptum etiam Romanæ sedis; & c̄ contra beati Bernwardi
benignitatem, charitatem exponit. Et quod ab illo præcipuo ho-
nore sit habitus; & affluentia omnium bonorum opulentissimè re-
fectus. Ad hæc animositas Archiepiscopi palam ab omnibus Roma-
nis Episcopis improbata, temeritas præsumptionis illius carpitur.
In commune tamen cuncti deliberant, Colonensem Archipræsu-
lem ceterosque Episcopos, qui proximè venturi erant, expectan-
dos. Mittuntur etiam nuntij, qui in Epiphania Domini, ad præsen-
tiam vtriusque Principis illos venire iubeant. Sed cum minimè ve-
nissent, expectantur ad tres inducias. Cum autem nullo modo fieri
posset, vt conuenirent, presbyter Tangmarus, vt absolueretur, o-
mni nisu institit.

*Friderici
Cardinalis
de legatio-
ne sua re-
latio.*

*Willigise
consilium à
Synodo im-
probatum.
Episcopi
Germania
frustra ex-
spectati.*

Tertio itaque Idus Ianuarij Imperator dimisit à se Legatum cha-
ri sui Magistri saepe dictum Presbyterum largissimè remuneratum.
Episcopo quippe munera præcipua direxit; inter alia onychinum,
vas magni pretij; species quoque medicinales diuersas, pigmenta
etiam diuersa.

*Tangma-
rus Lega-
tus ab Imp.
donatus
Hildesii re-
mittitur.*

Iam vero imminebat miserabilis dies obitus videlicet mitissimi
Imperatoris. Confessus namque est prædicto Magistro cum ab illo
interrogaretur, leuiter se febricitare. Ingrauescente ergò quotidie
morbo, astantibus Episcopis, communitus Sacramento Corporis
& sanguinis Domini inter verba puræ confessionis, decimo Calen-
das Februarij mitissimus ac humilimus Imperator, cum ingenti do-
lore omnium bonorum, spiritum efflauit. Quis valet stylo exprime-
re, vel fando differere irremediabilem dolorem vndique ad exe-
quias confluentium. Funera itaque Teutonum Legio, præparatis
cunctis ad iter indiguis, corpus mitissimi Domini * Aquis porta-
bant; susceptumque est sancto die Palmarum festiuo obsequio to-
tius Regni cunctisque principibus, præcipuo affectu ad exequias
famulantibus, sepultusque est in medio choro.

*Otto III.
Imp pie
moritur.*

*Otto effe-
tur Aquis
ad sepul-
crum
* Aquis-
granum.*

Interea vota principum in diuersa rapiuntur, plerisque Regni
fastigium sine respectu timoris Dei vsurpare nitentibus. Vnde Prin-
ceps quidam Bruno nomine, sciens venerabilem Bernwardum E-
piscopum Domino Hinrico Duci reuerentissimo esse fidissimum,
timens, ne captis eius aduersaretur, si quid inciperet, quoscunque
in exitium illius, vel in damnum Hildensemensis Ecclesiæ armare
poterat, pro viribus institit: hinc prædis & rapinis passim baccha-

*Bruno Sa-
xonia Prin-
ceps insidia-
tur regno.*

*S Bern-
wardum
solicite
armis.*

S. Bern-
wardus
regni sta-
tum Deo
commen-
dat.

Henrico
claudio
omnium
votis Rex
designatur
S. Bern-
wardus
ei fauet.
Moguntia
coronatur
Dominica
hasta ei
traditur.
Cunigun-
dis Pader-
brunni
regina in-
ungitur.
Sophia
Gandeshe-
mensis be-
nedicitur
à Metro-
politano
Villegiso.

Henricus
Rex recens
electus
Hildeshe-
miam
venit. et
dona of-
fert ann.
MIII.

Henrici
expeditio
in Galliam

tus in loca & homines Episcopi. Sed ille more suo nusquam de fide
desiuerat, quâuis multis sæpe laceffitus iniurijs. More autè sapien-
tissimi architecti, prudētissimus Præsul fundamenta noui regni præ-
cum in itijs inchoauit. Omnes namq; fratrum & sororum cateruas,
quæ diuinis sceptris sub eius vexillis militabant, intenta supplica-
tione, intenta rerum necessitate, aduigilare monebat. Ipse quoque,
quod tamen cunctos celabat, arctâ Domini clementiam abstinē-
tiâ exorabat. Vnde fit mirabilis Dei misericordia in electum aduna-
tio, vt popularium vota primorum præuenirent studia. Nam sicubi
publici cōuentus cogebantur, vox vna vulgarium Dñm Hinricum
debere imperare, ipsam non alium quēlibet rebus debere præesse.
Omnibus ergò pari voto in electione illius cōcordantibus, VVillegi-
sus Archiepiscopus, & beatus Bernwardus, cū cæteris regni Prin-
cipibus Dñm Hinricum Mogontiam cum summo honore ducen-
tes, Dominica Octaua Pētecostes regimē & regiâ potestatem, cum
Dominica hasta illi tradiderūt; ac deinde omnib; ritè pactis, cum
maximo tripudio vniuersorum, solēniter eum Dei gratia vnixerūt.

Nouus autem Rex Paderbrunni, Sancti Laurentij Natale cele-
brauit, ibiq; Domna Cunigunda regalem coronam & benedictionē
à VVillegiso Archiepiscopo accepit. Sophia verò ad Gandesem ē-
se Cœnobium electa, more suo, velut in sacro velamine, propriam
repudiata est Episcopū; ita nunc quoq; dedignata à suo pastore, &
patre regiminis, & consecrationē p̄cipere, tumore fastuq; vanitatis
à palligero benedici obtētu Regis & Principum, expetijt: Beatus
autem Bernwardus non valens resistere, annuit.

Anno Incarnationis Dñi millesimo tertio Rex orationis causa
Episcopia & Abbatias, sancta videlicet loca circuiens, vbi serui Dei
vel ancillæ religiosius in diuino seruitio excubabāt, vt se regnū que-
diuinitus sibi collatum illorum precibus tueretur, Hildennense
adire magnificè desiderabat. Sed, quia nullus Regum ante illum
religione loci id aggreditentabat, beatum Bernwardum cōuenit;
qua ratione sanctum locum visitare audeat, consulit. Licētia quoq;
ab illo acceptâ, ante sanctum diem Palmarum præfatam Ecclesiâ
adiijt; susceptusq; est solemni honore. Ipse quoq; in altaris ac fratrum
ministerium præcipuam pecuniam largitus, locum ditare & ho-
norare promisit, atque ex magna parte perfecit.

Tertio post hoc anno, occidentalibus Gallis Rempubicâ infe-
stantib; idem Imperator expeditionē aduersum illos mouit; Cuius
arma beatus Pontifex iuxta præceptū Domini, quæ Dei erant Deo,
quæ Cæsaris Cæsari fideliter restituens, cum immensa manu mili-
tum, vigilatissimo obsequio ad gratiâ militabat, Expeditione vero

Soluta

soluta, q; prius voto decreuerat, ad sanctū Martinum tetendit, non
 tamen absq; regali licentia fraterna q; Episcoporū munificētia. Su
 os itaq; omnes iter quod disposuerat diligētissimē cēlabat, quia il
 lerū lacrymas, ne posset sufferre, timebat. Regi tamē comēdatus
 non multis comitat^o, iter aggress^o est. Parisijs apud S. Dionysium
 aliquot dies cōsistens, loca sancta lustrādo, animi magna cōtritione
 totum se Dño maētavit. Inde Thuronis tendens, magna sedulitate
 Rotberti Regis in via vsus est, ibi etiā septimana cōuersat^o, corā pio
 patrono, sua, suorumq; comissa, quotidianis vbertim lacrymis de
 flet. Honorat^o deniq; à Rege & Episcopis preciosissimis B. Martini
 de sacro corpore reliquijs (nam maximū æstimabatur, si cui aliquā
 tula particula de casula, siue de cæteris paramētis sancti Cōfessoris
 posset cōtingere) ipse cœlesti thesauro remunerat^o, & aliorū pluri
 morū sanctorū cum benedictione omnium inde digressus, Parisios
 perueniens aliquot dies consueto exercitio precum intētus, nihil
 ominus etiam à præfato Principe & Episcopis pretiosissimi Marty
 ris Dionysij sociorumq; eius sacrosanctis pignorib^o perceptis, cum
 benedictione & gratia ab illis digressus, felici cursu ad patriā repe
 dabat. Et quanquā post tanti itineris difficilimū laborem, celerem
 reditum vota omnium præoptarent, vicit tamen affectus; quo sem
 per Dominis obsequebatur, & benignissimū Regem Aquis positū
 adiit; à quo affectuosè suscipitur; quia iam diu ægrè illū videre cupi
 ebat. Nam Bauenberch regali loco, qui sibi hæreditario iure à ma
 ioribus suis competeat, Episcopale Sedem nouiter cupiebat insti
 tuere; vnde Synodū omnium Episcoporū in Franconouord aduna
 uit, vt scripta Romani Pōtificis sup hoc & decreta comūni iudicio
 cōprobarent. Cui taxationi insignem Dei seruū & Antistitem Bern
 vvardū primo Regalis Maieſtas, tum Episcopalis dignitas interesse
 magnis precib^o postulabant. Nec abnuic; quin prōptissima obediē
 tia Regē honorauit. Reuers^o verò Hildensēsem, delatas Sanctorum
 reliquias veneratione condigna seruādas locauit, semetipsum in
 sanctimonia solita sollicitius exercuit. Episcopatus sui termi
 nos antiquitus præfixos, labore nimio, & sollicitudine custodi
 uit.

*S Bern
 vvardi
 peregrina
 tio in Gal
 liam.*

*Parisijs S.
 Dionysium
 veneratur.
 Thuroni S.
 Martinum
 vifit.*

*A Roberto
 Rege &
 Gallia Epē
 scopis ho
 noratur.
 S Martini
 & aliorum
 Sanctorum
 reliquias
 exportat.
 Parisios re
 gressus S.
 Dionysii
 &c.*

*reliquias
 à Rege &
 Episc imo.
 petrat*

*Aquigrā
 num et Re
 gem Henri
 cum salu
 tatum.*

*S Bern
 vvardus
 conuenitur
 super Ba
 benbergen
 sis Ecclesia
 & Synods
 Francofur
 tensis ne
 gotio.*

Illis diebus miserabilis, cunctisq; sanctæ matris Ecclesiæ filijs
 ppetuò lacrymabilis luctus, peccatis nostris exigentibus, exortus
 est: ita vt duodecimo Kalendas Februarij nobile Monasteriū san
 ctæ Hildennensēsis Ecclesiæ diabolicæ fraudis faculis nostro
 rumq; criminū flammis pene incendio pditum est. Nam in eadem
 nocte primæ quietis tempore cunctis infra vrbē comorantib^o ma
 gis peccatorū pōdere sopitis, quā somni alteri^o quieti deditis grādis

*Incendium
 Hildenes
 hemensis
 Septi &
 Canobita
 rum Cleri
 corum hæ
 bitaculi.*

ille dolor nobis miseris superuenit. Verum sanctę Dei genitricis interuentu, sanctorumque nostrorum pio precatu, dominique nostri venerabilis Bernvvardi Episcopi acerbissimo ploratu, omnis ille vehemens ardor, diuini rosis infusione extinctus est, & illud venerabile templum mansit incolume, seruatum Dei gratia, nisi quod nobis perpetuo est lugendum, quod cum pretiosissimo missali ornamento inexplicabilis librorum copia periit, nosque spiritualium nostri armorum inermes reliquit. Ipso quoque anno, beatus Bernvvardus sanctę Hildenensemensis ciuitatis patronus, sequenti omnium Sanctorum festiuitatis die, altare summum sanctę Dei genitricis, quod, pro dolor, peccatis nostris promerentibus, valida, vt dictum est ignis inundatione confractum erat, deuotissima mētis intentione, quarto Nonas Nouembris in melius restaurauit & benedixit, Deoque acceptius hominibusque laudabilius, auri argentiq; ac gemmarum claritate effecit.

Templo incolumi.

Bibliotheca perit.

S. Bernvvardus instaurat & dedicat altare B. Virginis.

Rothegardis Abbatisse Hildensensis pie mors memorabilis.

Interea Domina Rothegardis dignę memorię Hildevvardensensis Ecclesię Abbatisa, venerabilis Bernvvardi Episcopi matertera, diutina corporis infirmitate castigata, resolutionis suę dię sibi semper optabilem, diuino, vt creditur, instinctu, instare cognouit; Vnde in sacratissima nocte Dominicę Natiuitatis, ad missam, Dominus dixit, in Ecclesiam se ferri præcepit; ibique, Dominici Corporis & sanguinis viaticum percepit. Inde, rite omnibus peractis, denuò ad lectum reportata, conuocatis sororibus, ita exorsa est.

Mortem suam variis modis prædicat.

Ex hac vita me hodie carissimę, quo Deus iusserit inuitari vobis denuntio; sed hoc, quia infra maioris missę solemnia futurum esse non ignoro, ne qua diuini famulatus fiat interruptio, vos, audita mea morte, minimè turbari depono. Dei namque tanto mihi largius auxilium affuturum esse confido si modo nulla eius seruitij, mei causa, facta fuerit intermissio. Diuinis itaque solemnibus ex more completis, ad communiendum exitum meum quanto citius occurrere festinate; suoque creatori animam precibus attentius commendare curate; vestrumq; semper finem suspectum habentes, in illo tremendo iudicio, dum licitum est, per bona opera Deo dignę inueniri satagite. His dictis, eas stupentes nimium pariter ac mirantes, abire permisit. Quod, quia Spiritu prophetico, præuiderit, rei patenter exitus ostēdit. Nam, vt prædixerat, infra maiorem Missã, incipiēte Sequentia, sancta illius anima carnis est ergastulo soluta. Vnde manifestè datur intelligi, beatam hęc faminam, plus aliquid cæteris mortalibus diuinę gratiæ concepisse; cui nō solum suę carnis absolutionē tam euidenter concessum est præscire potuisse, verum etiam eo die, præsentis vitę miseriam feliciter euasisse, quo ad eã

proto-

pro totius mundi salute tolerandam, Redemptor humani generis, ex inuolata Virginitate utero ineffabiliter prodiens, creditur aduenisse.

Anno autem Incarnationis Domini nostri Iesu Christi Millesimo septimo, Rex Venerandus Henricus totius Romani Imperij potentissimus, Palathi Natale Domini, cum maxima gloria celebravit. Quocumque verò sapientissimus Imperator ora sui sanctissimi vultus circumtulit, si quos forte dissidentes reperit, aut statim reconciliabat; vel si quicumque obstiterit, ut id non posset, efficere nunquam mente ferabat, donec violatam charitatem reformabat. Quod etiam tunc in ipso Festo singularis Natiuitatis, facere prudenter instituit. Nam vetus odium, quod Archiepiscopus Willegisus ad Hildenessemensem Episcopum beatum videlicet Bernwardum leuibus de causis conceptum, sæuis irarum stimulis irremediabiliter sub mente nutriebat, sæpius delinire cupiens, animositate illius victus, destitit. Veruntamen coram multis Episcopis, aliisque Principibus, qui ad Palatium affluerant, contumens Archiepiscopus, tanta auctoritate pertinaciam animi illius digna inuentione confregit, ut se, totamque controuersiam illius iudicio, vel fratrum votis obstaret. * Deinde sapientissimus Rex sæpius interceptam Gandesemensem Ecclesiæ Dedicationem, in Vigilia Epiphaniæ Domini indixit, quæ * tunc prima feria Dominicæ Resurrectionis accidit; Velationem etiam Ancillarum Dei in ipsa sacra die Epiphaniarum. Venerabilis igitur Bernwardus Episcopus Willegisum Archiepiscopum & cæteros fratres in auxilium sui ad consecrationem prædictæ Ecclesiæ inuitauit. Nec mora, adest sacra solemnitas, consecrationis mysteria ex præcepto beati Bernwardi Episcopi disponuntur; sunt omnia fraterna charitate, ita ut Archiepiscopus in aspersione primum locum teneret, & cum ipso beatus Bernwardus Episcopus. In Ecclesia verò ipse, cuius Parochia erat, mysteria consecrationis fratribus dispensabat: primum namque gradum ille obtinebat. Expletis itaque, Dei gratia omnibus fraterna charitate, Rex cum Archiepiscopo & cæteris ad populum progressus, sic locutus est. Diuturnam, peccatis agentibus, controuersiam charissimi hodie deponere, & terminare, dignum duximus. Agnosco enim, & scio hanc Ecclesiam & adiacentes villas Hildensemensibus Episcopis semper pertinere, & ab illis absque contradictione possessam esse. Ad hæc verba Imperatoris Willegisus Archiepiscopus tandem Dei misericordia in se rediens, & quicquid proprio reatu, vel aliorum instinctu, in Deum & sanctam eius Genitricem exercuisset, videli-

Henricus
Rex Natale
Domini
Palathi ce-
lebrat.

Regis in se-
dandis dis-
cordijs &
pace recon-
cilianda
studium.

Willegisus
& Bern-
wardi
concordiam
excitat.
* offerret.

* referre
Giderur
Dedicatio-
nem.

Indicitur
Gandeshe-
mensis Ec-
clesiæ noua
dedicatio
& Virginitatis
velatio.

Dedicatio-
nis ordo
inter Wil-
ligisum &
Bern-
wardum.

Reconcilia-
tio partium

cet iniusta inuasionem Parochiæ Gandesem ad titulum Hildesem-
 sis Ecclesiæ pertinentis publicè cõfitemur, iuri & repetitioni eiusdem
 loci abrenuntiauit, & in testimonium huius abrenuntiationis, feru-
 lam Episcopalem beato Bernvardo tradidit, dicens. Frater charis-
 sime, & Coepiscopo, abrenuntio iuri huius Ecclesiæ, & hanc pasto-
 ralem ferulam, quam manu gesto, tibi sub testimonio Christi & Do-
 mini nostri Regis, & Fratrum nostrorum trado in testimonium, vt
 hoc neque ego, neque vllus successor meus, aliquam interpellatio-
 nem, vel repetitionem de hac re possit habere. Sicque officium Mis-
 sæ ab Archiepiscopo, consensu beati Bernvardi, solemniter pera-
 ctum est. Sequenti autem die Epiphaniæ Domini, velatio virginum
 solemni celebratione præsentem Rege omnibusq; Episcopis à Bern-
 vardo venerabili Episcopo facta est. Sicq; gratia Dei rebus in pace,
 & caritate, sapientia mitissimi principis compositis, discessum est.
 Archiepiscopus autem, hac lite sedata, Præsulem nostrum omni ho-
 nore & caritate dilexit, & in nostro Monasterio fraternitate hono-
 rificè acquisita, summam dilectionem & loco & fratribus præuidit.
 His itaq; se habentibus, idem Archiepiscopus, quinto post hoc an-
 no, plenus dierum bonorumq; operum, septimo Calendas Martij
 migravit ad Dominum: post quem Erkenbaldus subrogatur Mogõ-
 tino Regimini, prius Abbas Fuldensis cœnobij, cui nihil deerat Ca-
 tholicæ fidei; quem beatus Præsul Bernvardus Kalendis Aprilis
 Mogontia consecrauit. Diuino itaq; respectu surrexit in Archipræ-
 sulem; quia tempore iracundiæ, factus est reconciliatio. Qui quoad
 usq; vixit prioris discordiæ* lenomnia non habuit; in super ordina-
 torem suum consanguinitate etiam sibi propinquum, debita deuo-
 tione, vt patrem, coluit, & paterna caritate tractauit. Quinto de-
 inde anno Erkenbaldus Mogõtiæ Metropolitanus plenus dierum, &
 meritorum, decimoquinto Kalendas Septembris, pacem Dei Ec-
 clesiæ dereliquit, & animam in manus Angelorum efflauit. Huic A-
 ribo Regius capellanus successit in regimen, per quem rediuiua re-
 staurantur arma discordiæ, quæ sub prædecessore suo sopita quieue-
 runt, præualente gratia concordia: quem futurum Pontificem cū
 in sacerdotem consecrare deberet Deo dignissimus Bernvardus,
 gladio verbi Dei adstrinxit, & anathematizauit, præsentem Domino
 Hinrico, benignissimo Imperatore, & diuersis Episcopis, cum a-
 stantibus populis & clericis, ne post susceptum Regimen sanctæ
 Hildensemensis Ecclesiæ inferret iniuriam super parochia Gande-
 nesheim, dicta. Quod ipsum iterum repetijt, & confirmauit, dum
 illum, vice sua in Archiepiscopum venerabilis Eggehardus con-
 secrauit Episcopus. Sed quod tunc subdolè promisit, grassante
 stulti-

Willigisus
 se abdicat
 iure Gan-
 deshemensi
 per ferulã.

Velantur
 Virgines
 præsentem Re-
 ge Henrico.

Willigisus
 cum Hilde-
 neshemensi
 Ecclesiæ ne-
 cessitudo.
 Eius obi-
 tus.

S. Bern-
 vardus
 consecrat
 Erkenbal-
 dum Mo-
 gunt. Ar-
 chiepisco-
 pum.

Erkenbal-
 di Archie-
 piscopi cum
 S. Bern-
 vardo co-
 gnatio.

Calu-
 mnia vel
 lenocinia.
 Mors Er-
 kenbaldi.

Aribus eius
 successor.
 S. Bern-
 vardo
 Aribonem
 à Gandes-
 hemensis
 Abbacia
 actione ve-
 mouere stu-
 det.

stultitia, post sefellit. In ipsa enim promotione sua Dominum Bernwardum Episcopum sicca pace per Legatum suum conuenit, & per falsa * salutaria, querimoniam super Gandesem tentauit: Cui beatus Bernwardus, diuina inspiratione doctus, non eius uaniloquio attendens, obligationis suæ anathema retexit, dicens; nil sibi commune cum illo esse, si bene uellet nisi ea quæ Dei essent: de parochia uerò sua absque dubio, nihil sibi cessisse. Hac responsione obstruitur machinatio Archiepiscopi; & super hac re nec mutire quidem, ausus est in uita beati Bernwardi Episcopi.

*Arithmetico Gandesem. sem renouat. * salutatio.*

EXPLICIT TANGMARVS.

INTER EA venerabilis Præsul Bernwardus ampliare studens diuinæ seruitutis obsequium, in parochia sui præsulatus ob recompensationem futuram, Christum elegit hæredem; & quod præcipuum habuit, seipsum cum omnibus acquisitis vel acquirendis rebus Patri omnipotenti, sicut iam dudum in secreto mentis statuerat, in sacrificium obtulit. Monasterium itaque in Septentrionali parte ciuitatis in loco quondam squalido, feris quoque seu brutis animalibus coaptato, tota deuotione, & apparatu decenti instituit; quod prædijs sufficientibus dotatum, cœnobitis Deo famulantibus ibi, delegauit.

S. Bernwardus incipit conuere Abbatiæ uel Monasterium S. Michaelis disciplina S. Benedicti.

Anno uero Incarnationis Millesimo quîntodecimo, Regni autem Domni Henrici pijssimi Imperatoris decimiquarti, ordinationis Domni Bernwardi uenerabilissimi Præsulis uigesimalitertij, Indictione decimatertia, tertio Kalendis Octobris, Crypta eiusdem monasterij magno decore, Dei gratia cõsummata, dedicatur à præfato Antistite Bernwardo, & honorabili Sleseuueensis Ecclesiæ Antistite Egghardo, atq; uenerando Mimigardeuordensi pastore Thiderico, in honore Saluatoris Domini nostri Iesu Christi, & eius Beatissimæ & gloriosissimæ genitricis perpetuæq; uirginis Mariæ, sanctiq; Michaelis Archangeli, totius quoq; militiæ cœlestis exercitus, & simul sexaginta sex reliquiarum ab eisdem uenerabilibus patribus & præsulibus ibidem digna ueneratione reconditarum.

Crypta Monasterij dicitur.

Anno perinde Incarnationis Dominicæ Millesimo uigesimo secundo, Regni autem Domini Henrici Imperatoris uigesimo primo, ordinationis uerò beati Bernwardi trigesimo, Indictione quinta, tertio Kalendas Octobris, supradictum Monasterium ad utilitatem monasticæ uitæ constructum, multiplicique, uelut hodie patet, ornatu perfectum, dedicatum est cum omni deuotione Ecclesiasticæ religionis à uenerando eiusdem Ecclesiæ prouisoro

Absoluto Monasterio dedicatur Ecclesia S. Michaelis.

fore

fore Bernvardo Pontifice, & ab honorabili Vnevano Archipræfule Hammeburgensis Ecclesiæ, ab Eggehardo Slesvvicensi Antistite, & à Bennone Aldenburgensis Ecclesiæ Reuerendissimo Antistite, in honore Saluatoris Domini nostri Iesu Christi, & eius sanctissimæ Genitricis semperque Virginis Mariæ ac salutiferi ligni adorandæ & viuificæ Crucis, & ad speciale patrocinium Sancti Michaelis Archangeli, totiusque militiæ cœli, & ad laudem venerationis omnium Sanctorum Dei. Sed mox eiusdem Monasterij habitaculum commissum est ad regendum Abbatis officio, Gode-rammo Cœnobij sancti Pantaleonis Præposito. Tandem verò sancti Michaelis Ecclesiam vir Beatus, postquam prædijs opulentissimè dotauit, præsentem Apostolici Legato, vno videlicet Cardinalium cum vndecim Episcopis, nec non & diuersarum professionum personis, banni sui auctoritate roborauit. Hoc autem piæ deuotionis opus, quam maturè animo intenderit, quo seruore, nacta opportunitate aggressus sit, qua vigilantia & assiduitate institerit, qua caritate sufficientiam exteriorum ei prouiderit, quâ libertate construxerit, qua auctoritate firmauerit, quantum etiam ipse interim, diuino tactus verbere, profecerit, ipsius verbis melius profereamus. Dicit enim in priuilegio eidem Cœnobio dato. Omnis creatura, homo, nonne ideo à suo condita est Creatore, vt iuxta ritum naturæ, potius suo seruiat Creatori, quam creaturæ. Cuius habitudinis status dum sit rerum discolor vsus, animum tamen ratio nis compotem semper reflectit ad suæ conditionis tramitem. Sed quo amplius quemque correxerit diuinus haustus, tanto diuinius se Deo quisque obligat in omnibus rebus. Et hoc fieri nequit, nisi vbi valida Dei manus quemque sibi attraxerit. Vnde in appetitu gratiæ se cui * imaginat & conformat, protectio diuinæ misericordiæ. * Cuius rei experimentum dum consulimus, è vestigio nobis occurrit diuinum responsum, quod peccante Adam, & inde longa exilij dispendia perferente, credidisse Abraham Deo, & hoc illi reputatum esse ad iustitiam, * Cumque, & diuina præueniente clementia tum, & exigentibus meritis accipimus Legislatorem, Moysen, Ducem ac Præceptorem extitisse populi Israel. Pari examine sanctitatis, miramur, miraculorum factorem Heliam humani æui nondum cognouisse metam, sed curru igneo sublatum, esse, vltimo sæculorum iudicio. * Excedit mentem nec capiet finem, si de his, & horum similibus nostra ratio vltèrius se tendere voluerit. Satis indicio est, quantus assurrexerit in prælijs David manu fortis: & sole lucidius est, structo tabernaculo Dei, quantis religionum ritibus & libaminum mysticis cultibus se Deo appropin-

Godevammus 1. Abbas Monas. S. Michaelis.

Fundatio Monasterij

Excerptum Priuilegij vel Chartæ fundationis sed mutilum.

* *chnique*

*

*

* *reservatum*

ximauerit. sanctus Salomon, cuius poenitentiae meritis nullus vnquam repertus est similis. Quibus omnibus ad habitudinem factorum reuelauit Deus secreta meritorum, vt temporaliter merito & opere omnibus semper essent dispares, an super aeternaliter angelicis spiritibus fierent coaequales.

Haecego Bernwardus considerans, Dei praelectione non meritis dictus Episcopus, & diuturna meditatione voluens, qua meritorum architectura, quoue rerum pretio, possem mercari caelestia, cum essem aulicus scriba doctus, & beatæ memoriae tertij Imperatoris Ottonis didascalus, simul Primicerius, diuina tactus gratia, reatus mei superflua perhorrescens, diuinamq; gratiam concupiscens, distraxi animum in diuersa, quomodo aeternae satisfacerem misericordiae, sicque remedium meae obtinerem animae. Sed in tenuitate tunc meae qualitatis, quicquid animo proponēbā, aut vix inchoandū, aut nunquam perficiendum timebam. Animus tamen magis ac magis ardore sancti propositi desudabat, licet tunc temporis fortuna quid inchoasse verabat, cum ecce Dei electio, senatumq; declamatio, me Pontificalis gloriae solio intronizandum, praeligunt; & ne grex Dñi turbaretur, sine Pastore, ne Ecclesia mater nostra esset quasi vidua, in electione noui Pontificis, cor vnū & animam vnā omnibus fecit habere spiritus pacis. Intronizat^o Bennopolitanae Ecclesiae, q; diu animo conceperā, opere cōplere volebam, scilicet beatæ memoriae tradere titulum nominis mei, Ecclesias struxisse, ac officia Deo seruientium inibi ordinasse, omnemque facultatulam meam Domino lucrasse, qui esset pars & hereditas mea. Et, quia sunt occulta Dei iudicia, semper tamen iusta, consensu & hortatu Christi fidelium, nouam Dei Ecclesiam condere cepi, in qua ad laudem & gloriam nominis Domini, & voti mei propositum adimpleui, & sanctae Christianitati, adhibitis Deo dilectis fratribus, consului. Fundato enim nouello opere, & designatis eo loci locorū qualitatis, ne occasio terrenae vagationis, esset dilatio capti operis, gloria tibi Christe, tactus febris in commodo, agrotare capi quinquennio: & dum nihil fit in terris sine causa, castigans in Domino, ne absentia meae praesentiae fieret quadam intermissio spei meae. Cui loco, Deo, sanctaeque Cruci, perpetuaeque Virgini Mariae, Sanctoque Michaeli Archangelo titulato, Monastici Ordinis indidi personas, quas ea ratione coadunavi, vt sicut iuxta monachicam normam sunt à saeculi actibus alieni; ita essent ab omni impedimento saecularis seruitij, liberi. Consilio itaque senioris mei Imperatoris Hinrici, & magistri mei Erkenbaldi Archiepiscopi,

Salomon
sanctus.

S. Bern-
wardi
officia.

Ipsius de
vita futu-
ra sollicitu-
do.

Bennopolis
ei videtur
Hildenes-
hemium.

Ecclesia
noua S.
Michaelis.

S. Bern-
wardi
morbus
quinquen-
nalis.
Psal. 117.

Monasticā
instituit
an S. Mi-
chaelis.

Erken-
baldum

*Mag appellat Magi-
strum.*

*Doris am-
plius.*

*Donaria
principalis
Ecclesie.*

*Fundatoris
pia intem-
tio hic ad-
umbrata.*

*Nosent hoc
piorum le-
gatorum
Anatolyci.*

*B. Berna-
rdus
in Capella
S. Martini
Monachum
induit.*

*In eadem
Deo spiri-
tum pio
reddidit.*

scopi, quem ego cum confratrum meorum conuentu in Archiepiscopum consecraui, quicquid terrenarum facultatum in curtis, curtibus, terris, pascuis, aquis, syluis, pratis, Ecclesijs, sanctorum pignoribus, libris, argento & auro, & quicquid id est, quod hæreditario iure possedi, aut sæculari coemptione acquirere potui, exceptis plurimis, quæ altari sanctæ Mariæ in principali Ecclesia in coronis aureis, calicibus, candelabris, pallijs, alijsque Ecclesiastici ordinis ornamentis contuli, totum vltibus fratrum, per manus Aduocati mei, tradidi, Deo & sanctis eius, pro animabus prædictorum seniorum meorum Imperatorum, & mea, omniumque successorum meorum, & eorum, quorum patrimonia acquisiui; quatenus seruitores Christi, ab omni terreno seruitio liberi sub defensione, & patrocinij successorum meorum Episcoporum præmuniti, in pace & misericordia, quieta tempora ducant. Si quis autem mei ordinis successor, aut aliqua sæcularis persona hoc infringere voluerit, & hæc tyranicè sibi usurpare præsumperit, gladio verbi Dei à Deo & Sanctis eius illum submoueo, vt, incumbente super illum omni maledictione, careat benedictione, sicque exterminatus à terra & cælo, partem habeat cum Iuda, & cū his, qui in hereditate possident sanctuariū Dei. Insuper hæredes, Dei & nostra licentia in suos vsus sua studeant repetere, dum videt alienū inuasorē, in suis patrimonijs debacchare.

Hæc beati viri dicta consideranti, facile patebit quanta vel ipse in Deum deuotione profecerit, vel quanta superni respectus dignatio cum assumpserit. Qui enim insistens operi cælesti verberemerebatur eliquari, manifestis indicijs probatur à Domino diligi. Hic itaq; piæ deuotionis studijs Deo dignè & hominib; laudabiliter omni vitæ suæ tēpore conuersatus, anno ordinationis suæ trigesimo primo, cū iam transitus sui diem, quæ semper optauerat imminere præuideret, capellam inter sacellum sanctæ Crucis, & monasterium suū constructam, in honore beati Christi confessoris Marrini a venerabili viro Eggehardo Slesvicensi Episcopo dedicari fecit: ibidem præaugmēto religionis ipso die habitum priorem mutans, monachicæ professionis iugum suscepit. Tactus deinde infirmitate vltima, cum adesse exitus sui horam sensisset, in eandem Capellam se ferri præcepit, iustum esse asserens, ibidem vitæ terminum sortiri, vbi sæcularis abrenuntiationis habitu, se contigisset insigniri. Sic itaq; beatus vir diutina corporalis molestiæ infirmitate tritus, bonum certamen certans, cursum consummans, fidē seruans, viam vniuersæ carnis ingressus, vt credimus, certumque tenemus, diuinis admixtus spiritibus, duce Michaelē Archangelo, beatæ immortalitati est præsentatus. Qui quoad usque vixit Domino se sacrificium iustitiæ sacrificauit.

uit.

uit; sicq; plurimis mirificatus insignijs cælesti pace quiescit. Obijt duodecimo Kalendas Decembris; fedit autem in Cathedra triginta annis; cuius discessus ad Deum fecit nos pupillos absq; patre; matrē nostram Hildensemensem sanctam Ecclesiam quasi viduam. Nam mox tanti patris excessu; tota ciuitas commota, congemuit, & tam cleri quam plebis cētus omnis doluit. Vbiq; vociferatio lugubris exoritur, mæror inconsolabilis cuiusq; professionis auditur; & quem secum manentem communi affectu semper amplectebātur, hunc non immerito decedentem, lamentatione communi sequuntur. Hinc pauperum, hinc viduarum, orphanorumq; turba miserabili eiulatu patrē se amisisse, pclamat, hinc patrię defenforem, pacis amatorem ac totius Reipublicę sagacissimum prouisorē tam nobilium dignitas, quam plebium humilitas concordi dolore subtractū esse, deplorat. Mirum nempe in modū, vir iste omnib. omnia factus, inter diuites & pauperes, inter elatos & humiles auctorabili quadā modestia incedebat medius; & utrobiq;, iustē prouidus, nec mitibus intractabilis, nec proteruis despicabilis apparebat. Comuni ergo, vt dictum est querimonia defunctus plangebatur, qui communi dilectionis honore colebatur. Sed ne irrationabiliter, more illorum, qui spem non habent, contristemur, si consolātem perdidisse dolemus in terris, patrocinantem habere gaudeamus in cælis; & sic corpori compassionis officia impendamus, vt etiam spiritui feliciter cum Deo regnanti congratulationis debita persoluamus. Præceperat autem adhuc viuens, vt feretrum, quo ad tumulandum corpus eius efferebatur, non pallio, vt moris est in talis personæ funereo obsequio, sed cilicio operiretur, quod ideo hic inferēdum putauimus, vt cunctis legentibus pateat, quanto vir iste à Domino etiam temporali honore sublimatus, semetipsum humilitate depresserit, cuius uiuentis spiritus deuotio tam humile obsequium defunctæ quoq; carni prouiderit. More itaq; Ecclesiastico exequijs ritē celebratis, corpus Deo dilecti Præfulis in Crypta cœnobij q; ipse fundauerat ante altare sanctæ Mariæ, maxima cum Christi fidelium deuotione sepelitur. Sepulchrum autem sancta sibi deuotione præparauerat, & tale solæ humilitatis epitaphium superscripserat.

Pars hominis Bernwardus eram nunc claudor in isto

Sarcophago duro, vilis & ecce cinis.

Proh dolor officij culmen quia non bene gessi.

Sit pia pax anima, vos & amen canite.

• Quid hac re beati viri mansuetudine dulcius, quid abiectiōne laudabilius? quo enim se vilius sub humilitatis deprimat modio, eo lucidius in Ecclesiæ apparet candelabro. Et quantum suo iudicio

*Lulio &
complora-
tio in fune-
re Sancti.*

*S Bern-
wardi
mandata
de operien-
do feretro
cilicij re-
gmine.*

facerdotali honore indignus deputatur, tantum laudabilis vitæ testimonio dignus per omnia comprobatur. Piè denique consideranti modum conuersationis eius, & sanctæ à puero institutionis magni meriti luce clarius apparebit, quamuis longè aliter seipse aestimauerit. Valles enim secundum psalmistam, frumento abundant, hoc est humiles spiritu, potioribus diuinæ largitatis muneribus, exuberant. Sed pius Pater Deo plane & Ecclesiæ dignissimus, & inter ceteras virtutes, quibus adornatus erat, humilitatis cultor præcipuus, quid pro ipsa cordis humilitate consolationis, quid fidei, ac spei conceperit, manifestat in titulo, quem his verbis interioris sarcophagi inscripsit loculo.

*Titulus
S Bern-
ardi
loculo in-
scriptus.
Iob. 19.*

Scio quod Redemptor meus uiuit & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursû circumdabor pelle mea, & in carne mea uidebo Deum Saluatorem meum, quem uisurus sum ego ipse & oculi mei conspiciunt, & non alius. Reposita est hac spes mea in sinu meo. Quæ nimirum dicta eo spiritu ab ipso creduntur reperita, quo primum ea constat fuisse prolata: ac si alijs uerbis apertius diceret, Bonum certamen certauij, cursum consummaui, fidem seruauij, de reliquo re-

posita est mihi corona iu-

stitiæ.

ISTA

ISTA QVAE SEQVUNTUR
 IN PLERISQVE LIBRIS ET
 CODICIBVS INVENIUNTUR DE
 OBITU S. PRAESVLIS.

TRANSITVS viri Dei sanctissimi Praesulis nostri Bernwardi nonnullis diuinitus ostensus est, sed ista profecundo libet priora paululum attendere. Sedebat aliquando vir Dei Bernwardus adhuc viuens cum hospiti-
 bus suis in aula sua. Scholaris vero quidam pauper ante fores eleemosynas petendo, pium Praesulem vt sui miseretur, inuocauit. Quod audiens homo propheticus, & Spiritu Dei plenus, iussit, vt Episcopus Coloniensis foris stans mox introduceretur. Currentes ergo ministri, renuntiauerunt neminem foris esse praeter illum scholarem pauperem. Sanctus autem Bernwardus affirmans ipsum esse Coloniensem Episcopum, festinanter adduci praecipit; adductumque benigne suscipiens, in capite mensae pauperem renitentem collocauit. Cui, post mensam rubore perfuso & verecundo, pro reuerentia sibi a tanto Praesule exhibita, vir beatus quod ipse Coloniensis Episcopus esset futurus, praedixit; humiliter exorans, vt primam missam, quam in Colonia celebraret, pro paupere Bernwardo decantaret. At ille, cum summa deuotione precibus eius annuens, benedictione petita, & accepta recessit ab eo. Factus igitur Archiepiscopus, iuxta vaticinium viri sancti regnante Domino Henrico de Bauenberch, anno Domini millesimo vigesimo tertio, duodecimo Kalendas Decem. ad Altare missam celebraturus accedens, ipse Coloniensis Episcopus, cantoresque praeniciens, missam pro defunctis, omnibus, qui aderant, stupentibus inchoauit; nec immemor interpretis sui Beati scilicet Bernwardi, cum venisset ad Canonem, deuotissime sicut promiserat, memoriam ipsius egit inter viuos. Sed inter salutaris victimae consecrationem, transitus viri Dei diuinitus ei reuelatus est; vnde mox etiam in memoria defunctorum nominis eius mentionem fecit; & omnia quae acciderant, finita missa, fidelibus publicauit. Qui caeleste miraculum curiosius inuestigare cupientes, missis exploratoribus in Hillensem, certissime cognouerunt, quod eadem hora, quando Ar-

*Pilgrinus
 litterarum
 studiose pro
 dicit, cum
 fore Colo-
 niensem
 Archiepi-
 scopum.*

*Pilgrinus
 ex condito
 sacrificium
 facit pro S.
 Bernwardo iam Ar-
 chiepisco-
 po.*

*Pilgrinus
 sic scribit
 de B. Bern-
 wardi
 transitu.*

chiepiscopus hostiam nostræ salutis immolauit, anima sanctissima, fidelis & prudentis serui Domini nostri Iesu Christi, cœleste gaudium introiuit.

*Eremita
gloria bea-
titudinis
S. Bern-
wardi
ipsa die
Depositi-
onis per vi-
sionem osten-
ditur.*

Fuit nihilominus in remotis partibus à ciuitate Lunda ad duodecim milliaria viginti sex annis quidam inclusus in quadam sylua deuotus Eremita Anselmus nomine, qui solitas Deo preces fundens, statim fuit in spiritu: & vidit ipsa die, qua anima viri Dei cœlestia claustra petiuit, cœlos apertos cum ingenti lumine; & audiuit inter dulcem melodiam beatorum spirituum, hoc carmen ab Angelis iterari. O fœlix anima Bernwardi; cuius merita hominibus adhuc sunt incognita, Deo autem & nobis valde nota. Hæc tribus vicibus continuis die depositionis vidit, & audiuit. Prædictam reuelationem vir Dei, dum sæpe cum deuotione reuolueret, vbi tamē illius nominis vir tam beatus habitasset, ignoraret, ecce adstitit ei venerabilis persona proceræ staturæ, venusta facie, resperfa canis, & operimentis Pontificalibus vestita, dicens ei. Ego sum Bernwardus Episcopus Hildensemensis, quam trina visione in choro Angelorum collaudari audisti. Ego templum in Hildensem Angelis construxi, & Virginis filium patrimonij mei successorem feci, cunctisque sæculi voluptatibus renuntiaui; habitum Angelicum suscepi; nunc quoque centuplum omnia recepi; ac in tali iubilo sicut vidisti, vitam æternam possideo. His sibi cum alijs quibusdam reuelatis, cum ingenti lumine disparuit, & pro gloria sancti viri solitarius, quæ audierat & viderat, fidelibus reuelauit. Obijt itaque sanctus Præsul anno Domini Millesimo vigesimo * tercio, vt dictum est, & sepultus in crypta Ecclesiæ suæ, quam construxerat. Latuit autem sub terra, annis centum & septuaginta duobus. Cernitur nihilominus ad dextram partem sepulchri super columnarium conscriptio talis.

** quidam.
1022. meli-
us; nam se-
dit 30 an-
incipiēs a
85. Ianuarij
an. 993.*

*Hac tumuli fossa clauduntur Præsulis ossa
Bernwardi, miri magnificique viri.*

*Qui patriæ stemma, radians vt * gemma serena,
Acceptus populo, * complacuit Domino.*

*Nam fuit Ecclesiæ condignus Episcopus ille,
Quem Deus Emanuel diligit, & Michael.*

*Tandem bis senis vndeno mense Kalendis,
Felix hanc vitam mutat in Angelicam.*

Quantis post hæc miraculorum insignijs Confessorem suum Dominus glorificauerit, non est nostræ paruitatis, explanare. Sed ne cuncta præterijisse videamur, pauca de pluribus explicamus.

** Velut im-
clita gem-
ma edit.
Embseri
apud Suri-
um in Bern-
none.
* Acceptus
Domino
compl. pop.
Miracula
diuersa.*

Puella quædam de Erpesford oriunda Hildegardt nomine, cum multa languentium turba, diuersis ægritudinibus vexata, Hildensem aduenit, miserabilem in modum contracta, ita vt genibus pectori in hærentibus, manu dextra incuruata cubitali mensura, vix à terra surrecta, se rependo traheret. Quæ, per sex mentes & eo amplius circa loca Sanctorum reptando, mendicans à Deo salutem, à populo stipem, admonita, vt ipsa referebat, per somnium ad tumulum beati Bernwardi reptando peruenit; & supposita eidem tumbæ cerea effigie, continuò coram populo, cuius eodem tempore multitudo forte conuenerat, neruorum distentione durius cruciari cepit. Quid plura? Infra biduum erecta est, & sanitati restituta. Testis est ciuitas nostra, cui, miseria prodente, erat notissima.

Contracta

Fuit in nostra ciuitate miles quidam ministerialis habitans. Cuius filia ægritudine pressa ac desperata. Pater anxius ne sine Baptismi Sacramento migraret, infantula enim erat, Beato viro se deuouit, vt, si meritis eius ægra spatium ad nostræ salutis Sacramentum percipiendum obtineret, ipse memoriam eius cum oblationibus visiteret. Nec mora; iuxta votum sepulchrum Beati Præfulis adiit; inde rediens, infirmam plenè conualuisse reperit.

*Valentini
de
desperata.*

Alia puella de Hannouere, tanto cruciabatur oculorum dolore, vt penitus elici orbibus suis ipsi oculi putarentur vi doloris. Promissa igitur oblatione ad tumbam Sancti Præfulis, ilico, sospitate redeunte, conqueuit vis doloris.

Oculorum

Simili passione quidam in Runebech vexatus, cum iam penitus oculorum salutem desperaret inuocato sancti Præfulis auxilio, in somnum resolutus est. factò autem diluculo, penitus omni dolore fugato, surrexit, eademque die cum testibus suæ sanitatis ad tumulum beati viri gratias acturus venit.

Faber quidam de Bokenen Bodo nomine, tactus est infirmitate graui per tres septimanas, ita vt manus & pedes iam præmortuos occasuros à sua compage arbitraretur. Vocatus ergo Sacerdos, cum iam desperaretur, aduenit; cuius consilio cæterorumque propinquorum, vouit, vt si intra triduum meliorari cepisset, sepulchrum beati Præfulis gratias acturus, visiteret. Hæc cum agerentur, feria quarta ante Dominicam Rogationum, sequenti die ac nocte adeo conualuit, vt proxima sexta feria nudipes Hildensem veniret, sic tamen luridus ore, vt ipsa facies conspecta viri, audientibus fidem faceret miraculi.

*Manuum
& pedum*

Mulier quædam Goszlariensis Elmor nomine à Demone possessa, cum venisset ad beati Bernwardi memoriam per aliquot

quot

*Dæmonia-
ca.*

quot dies ibidem horribili modo vexata, precibus sancti Præsulis curata est; septem aut plures dies postea nobiscum mansit, quotidie sepulchrum Pontificale, cum deuota gratiarum actione visitauit. Crebrò ibidem corpori & sanguini Domini communicauit. Inde digrediens, post septimanas sex redijt, & ceream duobus denarijs comparatam tumbæ supponens, pro sanitatis suæ perseuerantia, gratias retulit. Testis est tota Goszlaria, vbi pro mercimonij sui negotio probatur fuisse notissima. Iuuenis, quidam in Bohemia, in sacratissima nocte Natiuitatis Dominicæ cum duobus fratribus suis cæterisque coæuis, ludis quibusdam inuigilans, dirissimo dæmoni vexandus est traditus. fratribus vtrisque subitanea morte præfocatis, cæterisque omnibus, qui eisdem infauis intererant ludis, à morte subtractis, aut Dæmonum vexationi contraditis. Itaque post triennium, durante infelici passione, iuuenis idem ignaris parentibus huc illucque cursitans, tandem Hildensem peruenit. Ibi, dum completorium caneretur, Monasteriũ sancti Michaelis ingressus, tam dirè ante Altare sanctæ Crucis vexatus est, vt omnes, qui aderant horrorenimio stupidi, & miseratione compuncti redderentur. Introducitur itaque vi impellentium, nimium ipse renitens, in Cryptam ad Beati Bernvardi tumbam. Vbi diutius furore rotatus, & verba blasphema garriens, vt quidam linguam eius intelligentes, qui tunc forte aderant, cum stupore pauidi retulerunt, tandem concidit, apertoque ore inhians, liquorem spurcissimum cum foetore nimio eructans, incolumis surrexit. Postera die populo præsentatus est sanus: & ex eo, per quindecim ferme dies sepulchrum frequentans, & pavementum per circuitum assiduè lambèdo, exosculans, deuotissimè cum lacrymis liberatori suo gratias egit.

Obsessi.

*Tempestas
crepta.*

Quidam mercatores Bremenses, cum in mari versus Angliam nauigarent, tempestate grauissima præuenti sunt, ita, vt rupto fune anchoræ, & nauis tota concussa, iam vicinum cunctis pelagus intaret interitum. Cumque supplicatio communis, & clamor lacrymabilis concreparet ad Sanctorum patrocinia, repente quidam intulit, quendam sanctum Pontificem Bernvardum nomine Hildesem coruscare miraculis. Eius ergo communi voto suffragium postulantes, continuo inter medios vndarum vortices, sine labore, insolita tranquillitate portum petierunt; & in minori nauicula redeuntes, anchoram suam in mari elapsam, retulerunt. Exinde domũ reuersi duos ex comitibus suis cum nauicula cerea, ad tumbam Beati viri in feria tertia post Dominicam Latere Ierusalem, pro gratiarum actione transmiserunt. Iidem quoque postea simili periculo per eum liberati, argenteam anchoram per semetipsos obtulerunt.

Nego-

Negotiatoris cuiusdam Hildensem habitans, coniunx, cum die Parasceue loca sanctorum more quam pluribus confucto, annuatim nudipes circuiret, thuris partem comparauit, quam ad beati Bernwardi tumbam ferre destinauit. Ergo via, quæ tendit ad monasterium sancti Michaelis, in aqua lutea, quæ per ciuitatem versus vrbs murum decurrit, pedes lauit, inde ad monasterium tetendit. Cumque camererium eiusdem Ecclesiæ conscendisset, agnouit elapsum esse thus, quod emerat. Vnde grauer animo consternata, excussis vestimentis sicubi adhæsisset, eadem via, qua venerat, vsque ad aquam qua prius pedes lauerat, quærendo reuerfa, nihil inuenit; mæstaque nimium ad monasterium redijt. Inde cryptam ingressa, ante tumbam Pontificis in oratione cum largo fletu procubuit, reputans apud se, ideo sibi oblationem elapsam, quod quasi indigna fuerit eam proferre ad sancti viri memoriam. Finita oratione humili, & lacrymosa, surrexit, thus perditum in manu sinistra reperit; quod tumulo superponens, cum ingenti pauore abscessit, quod gestum erat sub silentio abscondit, donec quinto aut sexto die à familiaribus eius proditum, innotuit. Quæ postmodum cum rei gestæ veritatem à quodam fratre nostro promere peteretur, non sine lacrymis narrare potuit.

Thus amissum mirè recuperatum.

Miles quidam Thietmarus nomine ministerialis Regis, in vico Hoya iuxta Wiseram fluiuium habitabat. Huius filius annorum circiter octo, cum per quinquennium fistulæ incommodo in maxilla sinistra vexaretur, omnique medicorum operatio in illo frustraretur, tandem ad tumulum sancti Antistitis oblationem suam, cereum videlicet caput ferre deuouit, si infra nouem dies incolumitas illi, meritis beati viri, redderetur. Igitur infra triiduum ante tempus præoptatum puer remedium accepit; & tertia feria infra hebdomadam Pentecostes, cum patre matre & auia in testimonium receptæ sanitatis cum votis promissis ad memoriam beati viri sospes peruenit.

Fistula morbus.

Abbas etiam cœnobij sancti Michaelis Conradus nomine, dum quadam die, causa vtilitatis monasterij iter ageret, forte accidit, vt equo labente cui infederat, tibia collisa, prorsus debilis, & cruciatus in sella gestatoria referretur. Iussit itaque se ad sepulchrum beati Pontificis deferri; vbi in oratione prostratus, cum vouisset se, quoad viueret candelam nocte & interdium ibi prouisurum, incolumis continuo surrexit; quique alienis manibus est illatus, proprijs est pedibus, egressus. Neq; hoc reticendum videtur, quia plures Deo deuoti tam viri quæ feminæ nocturnæ,

Tibia fracta.

*Psalmodia
& lumen.*

quietis tempore, ad sepulchrum beati Præfulis psalmodiæ cantus se audisse, & luminaria diuinitus accensa vidisse, & miri odoris fragrantiam sensisse, testati sunt.

Contracta.

Mulier quædam prouinciæ Marahen. de ciuitate Olomusz, non infimis parentibus oriunda, septem annis sinistra manus digitis involam contractis, eiusdem brachij vlna concreta, pectori pene coherente, debilis aruerat; quæ multa sanctorum loca sanitatis gratia frequentare cõsueuerat. Venit ergò multo itineris labore fatigata, mane septimo Kalendas Iunij ad sepulchrum beati Bernvardi, vbi infra priorem missam posita, populo inspectante, pristinam sanitatem recepit. Cuius rei testes idonei plurimi tunc temporis affuerunt; qui prius illam se debilem agnouisse testati sunt. Mox ergò omnes, qui huic affuere miraculo, multique de ciuitate accurrentes, Deum, qui tantis famulum suum gloricat, * in hymnis & laudibus benedicebant.

* *miraculis.*

Manus arida.

Quidam in Thuringia, manum habens aridam, omnique operis officio priuatam, cum se ad beati viri memoriam cum oblationibus ire vouisset, si meritis eius sanitatem consequeretur, inopinata celeritate, quod optauerat, adeptus est. Ille autem tantam gratiam parui pendens, & votum implere dissimulans, eiusdem manus itenaq; brachij, simul debilitate, multatus est. Qui, nimio dolore cogente, licet sero in se reuersus, & cur hoc pateretur haud ignarus, cum promissis oblationibus ad sancti Præfulis auxilium inuocandum, ire cepit, nondumque peracto itinere, perfectam sospitatem recepit. Ut ergò ad locum peruenit, vbi sancti Præfulis corpus requieuit, condignas sanatori suo gratiarum actiones persoluit; nobisque, qualiter hoc gestum sit, cum pluribus suæ sanitatis testibus, enarrauit.

Alter quidam Volcquardus nomine, omni ciuitati nostræ notissimus, simili passione vexatus, quodam tempore, cum in beati Michaelis Ecclesiam introductus fuisset, corporalesque medicinas sibi adhiberi petiisset, quidam presbyter à Deo potius sibi sanitatem petendam admonuit; & ad beati Bernvardi memoriam spe sanitatis ire, persuasit. Quo factò, vix hora dimidia transacta, Crypram letus exiuit, seque sanatum fuisse, cunctis in Ecclesia consistentibus euidenter ostendit. Qui post septem dies reuocatus, & de persecrãtia sanitatis interrogatus, cum se nihil doloris habere fuisset professus, populo, cuius multitudo aderat, est præsentatus; Deusque ab omnibus magnis est laudibus glorificatus.

Morbi depulsi.

Rusticus quidam Lunignæ habitans, Romam ad sanctum Petrum orationis causa tendens, in eodem itinere graui cepit infirmitate detineri. Qui, cum omnimodis à carniũ esu abstinere se vouisset,

set, quoadusque ad beati Bernwardi sepulchrum, gratias acturus, venisset, si per eum à mortis se contigisset periculo liberari, continuo sanitati pristinae restitutus est.

Puella quædam paruula Machtildis nomine, de Bauaria nata, sed *Manne.* apud nos à primis fere annis, in vico Fossem conuersata, religiosi cuiusdam viri Ecberti nomine sustentata eleemosynis, manum habens contractam venit ad beati Bernwardi tumbam, quam mox vt attigit, optata salutis remedium inuenit.

Fuit quoque Bremis mulier non ignota inter suos opinionis; cuius *Ulcra.* facies, in grauescente morbo, ad eò intumuerat vt narium & oculorum discretionem pene funditus ademisset. Cumque voti eius beati Bernwardi compassionem implorassent, super nimiam eius afflictionem vouentes eam sepulchrum eius visitaturam, dolor illico cessauit & inopinata celeritate sanitas pristina redijt.

Fuit in Ritelogon, qui est vicus duobus milliaribus distans à ciuitate Hildensem, puella quædam ita diuersis per quinquennium passionibus, & molestijs corporis affecta, vt nouissimè neruis, ac membris *Membro- rum para- lysis.* pene omnibus contracta, & sibi esset inutilis, & suis efficeretur grauis. Hæc igitur sexto Nonas Majj, vehiculo adducta Cryptam Basilicæ nostræ difficillimo labore duobus innixa baculis, irrepfit, ac se super beati viri tumbam inclinauit; ibique ab omni, quo laborabat, incommodo, mira celeritate, conualuit. Die sequenti conuenit incredibilis multitudo populi nostræ ciuitatis, peregrinorum quoque, & aliorum, qui de diuersis locis ad solemnitatem sanctæ Crucis eo die confluerant, non modica turba; acceptoque testimonio à parentibus & ciuibus puellæ, de eo quod acciderat, Deum publicis laudibus in sancto suo deuotissimè glorificauerunt. Puella verò, eodem die, ad sua incolumis reuersa est.

Vir quidam de ciuitate Lubeck Adelwardus nomine, ita paralyfis morbo longo tempore dissolutus iacebat, vt nec in lecto semetipsum erigere, nec ad os manum propriam potuisset adducere; huius uxori beatus Pontifex Bernwardus in visione apparuit, eamque, vt pro salute viri candelam iuxta longitudinem ac latitudinem sepulchri sui factam, Deo vouere debere, edocuit. At illa de somno uigilans, & visionem retractans, illico surrexit, & assumptis duabus faminis in vestibulo domus suæ solo prosternitur, postque orationem, & votum promissum, ad maritum reuersa est, inuenitque eum pro recuperata iam sanitate Deo gratias agentem. Qui ab illa hora tam plenè conualuit, vt non longè post, ad votum persoluumdum cum uxore, sancti viri sepulchrum visitaret, ac patrati in se miraculi relator certissimus existeret.

Ruina.

Alio quoque e tempore iam dicti Patrisfamilias filius adhuc infantulus, cuiusdam molis desuperuenientis ruinâ oppressus, atque contritus, cum iam pene videretur exanimis, eiulabunda mater ad sancti Bernvardi patrocinium confugit; nec spe sua frustrata est. Nam continuo post preces & lacrymas eius ad Deum fusas, subinuatione sancti Præfulis puer tanquam ab ipsis mortis faucibus ereptus, vitæ redditus est.

Miles quidam Herebordus de villa Hornsen diutina infirmitate consumptus, ad extrema peruenerat. Cognatis autem & amicis illius, pro amissione charissimi sui nimium dolentibus Sacerdos eiusdem loci suggessit, vt pro eo patrocinium beati Bernvardi implorarent, votum facientes, vt si vitæ restitui, & salutem consequi potuisset, ad sepulchrum Sancti lanceis indutus, & discalceatus de domo sua incipiens, venire debuisset. Omnibus ergò id fideliter vouentibus, æger melius habere cæpit; & proficientibus meliorationis suæ augmentis, in breui ad plenum conualuit. Qui postmodum alterius causæ occasione Brunsvich ciuitate consistens, ex eodem loco ad persoluendum votum iter arripuit, eo quod breuioris viæ compendio vsus, in ambulando minus esset laboraturus. Perueniens itaque ad ciuitatem Hildensemensem grauius infirmari cæpit. Sed tamen cæptum adimplere desiderans Ecclesiam sancti Michaelis, in qua sanctus Præful requiescit, expetijt; sed ante atrium Ecclesiæ tanquam ab aliquo impulsus, corruit. His autem, qui comitabantur eum, apprehendentibus atque ducentibus; vt ad ianuam Basilicæ ventum est, horrore nimio percussus, & pauore inter manus eorum collapsus est, nec vlllo modo assurgere, aut intrandi Ecclesiam vires habere, potuit, vsque dum publica confessione, omnibus qui aderant, pro quo reatu hac pœna multaretur, aperiret. Receptis ergò viribus, ad sua reuertens, & inde procedens, voti sui ordinem tanto iam deuotior, quanto diuino verberare eruditior, expleuit.

*Exomologesis.**S. Bern.
Guardus
apparet
agrotanti
Matrona
Bremenfi.*

Matrona quædam Bremensis, in infirmitate posita, vidit assistere sibi quendam reuerendi vultus in habitu sacerdotali interrogantem eam, vt rumnam agnosceret, quem aspiciebat. Quæ respondens, vt poterat, vix enim in solo pectore vitalis spiritus anhelabat, dixit, eum sibi profus incognitum esse. At ille, benignissimo afatu, quod ipse esset Bernvardus Hildensemensis Episcopus, indicauit; & quia salutis causa aduenisset, asseruit. admonuit etiam, vt ad sepulchrum ipsius nummatam vini ad celebrationem missarum, recuperata sanitate, offerret; atque, hoc dicto, disparuit.

Mulier verò, quæ morti vicina putabatur, nam solo prostrata,
more

more fidelium ex hac vita migrantium iacuerat, erigens se paulisper, omnibus, qui ad exitus eius expectationem conuenerant, visionem enarrauit; atque ab eadem hora salua facta est. Postmodum visitans sepulchrum Sancti, oblationem præscriptam fideliter obtulit, alijq; fidelibus ad sequendam huiusmodi deuotionem, exemplo fuit. Nam multi postea tam pium factum imitantes, suffragantibus meritis beati Bernwardi, à varijs languoribus & calamitatibus sunt liberati.

Miles quidam, de Ducatu Mekelenboreh febre acriter correptus, ad exhortationem aliquorum admonitus, vt sancto Bernwardo Hildensemensium Patrono, votum faceret, & sine dubio releuamen & sanitatem recipere non dubitaret, faciliter acquieuit; & voto facto, mox, vt verba de eius ore exierunt, sanatus est; in cuius euidentis testimonium misit idem miles florenum aureum per duos Sacerdotes ad sepulchrum sancti Præfulis; qui prædicta sic contigisse fideliter testati sunt.

Rusticus etiam quidam de Diæcesi Hildensemensi cum diu febricitaret, aquam de tumba sancti Præfulis sibi afferri petijt, quam mox, vt bibere cepit, febris abscessit; & post illum diem non comparuit, & vt ipse dixit, in sanitate perseverauit.

Febricitatio.

Aqua de tumba S. Bernwardi accepta.

CANONIZATIO S. BERNWARDI.